

Izidi referendumov ne presenečajo

Če dobro pomislimo, nas izidi referendumov v Italiji z dne 18. in 19. aprila pravzaprav ne morejo kdovekako presenečati. Uvrščajo se po našem med dogodke, ki so logična in celo nujna posledica vsega tistega, čemur smo bili priče v letu 1989, ki se čedalje bolj izkazuje za zares zgodovinsko leto. Padec berlinskega zidu ni prinesel vsestranske sproščenosti le narodom in državam Vzhodne Evrope, temveč tudi narodom na Zahodu, med drugim ljudstvu v Italiji. Tu se je namreč tedaj začel proces

DRAGO LEGIŠA

odmiranja »blokirane« demokracije, katere poglavitna značilnost je bila v tem, da je bilo Krščanski demokraciji in njenim prirežnikom naravnost usojeno biti ves čas na oblasti, kajti zaradi blokirske delitve sveta druge izbire dejansko ni bilo.

Izidi zadnjih ljudskih glasovanj so predvsem izraz velike sproščenosti italijanskih volivk in volivcev, izraz pričakovanja nečesa novega, nečesa boljšega. Takšni izidi ne bi bili poleg tega prav gotovo možni, če sodna oblast ne bi bila vztrajala pri akciji »čistih rok« in z vsem, kar je z njo povezano, vključno s preiskavami o zvezah med politiko in organiziranim kriminalom, pri čemer so prišla v javnost imena, ki so se ne samo zdela, temveč so tudi bila do pred kratkim nedotakljiva.

Velika večina italijanskega volilnega zbora predvsem zahteva, naj se naredi konec sedanjemu sistemu političnih strank, ki se je zaradi pravkar omenjene blokirske demokracije popolnoma izrodil. Politične stranke so prenehale biti to, kar predvideva 49. člen republiške ustave, se pravi instrument, s katerim ljudstvo sodeluje pri določevanju temeljnih smernic svojega političnega, družbenega in gospodarskega razvoja.

Predsednik republike in parlament se zdaj nahajata pred velikansko odgovornostjo: kako rav-

Z 18. občnega zbora SDGZ

Kako najti izhod iz krize

»S podjetnostjo iz krize v razvoj« je bilo geslo 18. rednega občnega zbora Slovenskega deželnega gospodarskega združenja, ki je potekal v nedeljo, 18. aprila, v kongresni dvorani tržaškega velesejma. Bil je neke vrste notranji organizacijski kongres brez italijanske govorečih in tujih gostov, nalašč zato, da bi bila bolj podrobno zaobjeta specifika slovenskih podjetnikov in obrtnikov v teh težavnih časih. Veliko pa je bilo uglednih slovenskih gostov z obeh strani meje tako z gospodarskega kot političnega področja. Občnega zbora se je udeležilo res veliko število podjetnikov, trgovcev in obrtnikov, med drugimi so bili prisotni nekateri dijaki Trgovskega tehničnega zavoda Žiga Zois.

Kako najti izhod iz krize, kam in kako naprej? V tem zadnjem obdobju si je marsikateri podjetnik, trgovec ali obrtnik zastavil to vprašanje. Predsednik Boris Siega meni, da je napočil čas načrtov in novih, svežih idej. V svojem poročilu je med drugim podčrtal vrsto pogojev, ki so nujno potrebni za izhod iz kriznega obdobja. V prvi vrsti je tu vprašanje zaščite naše skupnosti, ki bi le tako lahko postala enakopraven subjekt, kateremu bi bila omogočena normalna družbena rast. Tovrstna diskriminacija je očitna tudi na gospodarskem področju: pomis-

limo na razlastitve zemljišč ali na skromno prisotnost in vplivnost v raznih upravah, strokovnih organih in komisijah. Slovenski gospodarstveniki si poleg tega pričakujejo od države učinkovitih posegov in pozitivnih sprememb predvsem v davčnozakodajni politiki z odstranitvijo sedanjih utesnjujočih določb. Izkoristiti je treba ugoden srednjeevropski položaj naše dežele, z vse večjim meddržavnim sodelovanjem, z izboljšanjem prometnih zvez, s specializacijo severnojadranskih pristanišč in z morebitnimi skupnimi nastopi na nekaterih velikih tržiščih.

Za zamejske gospodarstvenike je bistvenega pomena sodelovanje z matično domovino. Veliko izmed njih je že spoznalo, da se jim s spremenjenimi razmerami v Sloveniji odpira nov gospodarski prostor. Precej je že bilo pobud v to smer na raznih področjih. Vendar si zamejski gospodarstveniki od Slovenije tudi pričakujejo več pozornosti, predvsem pa enake pogoje, kot veljajo za slovenske državljane. Boris Siega je menil, da ne bi bilo odveč tudi razmišljati o vprašanju slovenskega državljanstva za naše ljudi, ki so gospodarsko aktivni v matici.

Najboljše perspektive imajo torej tisti sektorji, ki se lahko odprejo širšim mednarodnim tokom: to še posebno velja za ban-

Slovenska skupnost jemlje na znanje izide ljudskih glasovanj, ki so pokazali — kot je bilo seveda pričakovati — izredno razširjeno željo po spremembah, večji moralnosti in stabilnosti. Kot je znano, je slovenska stranka pozivala slovenske volivce, naj izrečejo svoj NE referendumu o volilnih preosnovah za senat, da bi tako izpričali zahtevo po zajamčenem zastopstvu za narodne manjšine v izvoljenih telesih.

Izidi po Italiji, poudarja tajništvo Slovenske skupnosti v tiskovnem poročilu, kažejo na množično izbiro večinskega volilnega sistema, to pa zdaj tem bolj kliče po volilnih mehanizmih, ki naj nudijo jamstva naši narodnostni skupnosti, saj z opuščanjem proporcionalnega sistema nima stvarnih možnosti za izvolitev svojih predstavnikov po redni poti. Zastopstvo manjšin pa je temeljnega pomena za demokratični ustroj. Stranka zato poziva vse odgovorne dejavnike, da pri nadaljnjih pobudah za volilno preosnovo upoštevajo to potrebo in tako sledijo tudi za devnemu navodilu Dvodomne parlamentarne komisije za reforme.

Slovenska skupnost tudi ugotavlja, da so slovenski volilni upravičenci tokrat na več voliščih zahtevali spoštovanje jezikovnih pravic slovenske manjšine, kar ponovno podčrtuje nujnost hitre pravične rešitve naših odprtih vprašanj ob spoštovanju dostojanstva našega prebivalstva.

Posnetek z 18. občnega zbora Slovenskega deželnega gospodarskega združenja (foto S. Ferrari)

čništvo in za finančno-zavarovalni sektor ter za zunanjo trgovino in špeditorske in prevozne dejavnosti, ki pa potrebujejo kadrovske in finančno utrditev. Izboljšanje gospodarskega stanja bi verjetno vplivalo na industrijo, kar bi se moralo poznati tudi v obrtništvu. Boris Siega je podčrtal važnost modernizacije obratov in pomen obrtniških con in je za to zadnje

(Dar) 2

RADIO TRST A

■ ČETRTEK, 22. aprila, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Obtoženci 2. tržaškega procesa; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Ivan Cankar: Podobe iz sanj; 12.00 Moja srečanja z ljudmi v stiski; 12.40 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Četrtekova srečanja.

■ PETEK, 23. aprila, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Okno na Arbat; 9.00 Literarni utrinek; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Ivan Cankar: Podobe iz sanj; 12.40 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Iz preteklosti v sedanjost. Pripravlja Vlado Klemše; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 »Barvna šahovnica«; 14.30 Od Milj do Devina; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba.

■ SOBOTA, 24. aprila, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturni dogodki; 9.00 Bujanje himalajskih hudournikov; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Ivan Cankar: Podobe iz sanj; 12.00 Ta rozajanski glas — Oddaja iz Režije; 12.45 Glasnik Kanalske doline; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Nediški zvon; 15.00 Ciril Zlobec: »Italijanska srečanja slovenskega pesnika«; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Janez Povše: »Za svobodo ali proti njej«. Izzivi in pozivi Marjana Rožanca.

■ NEDELJA, 25. aprila, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Mladinski oder. Zlata Jurin: »V rekordnem času okoli sveta«; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Janez Povše: »Za svobodo ali proti njej«. Izzivi in pozivi Marjana Rožanca; 15.30 Krajne stvarnosti; 17.00 Šport in glasba.

■ PONEDELJEK, 26. aprila, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Jugoslavija po letu 1945; 8.55 15 minut z...; 9.10 »Ljubi... ne ljubi«, bolj ali manj resnične zgodbe o spogledovanju in nesojenih ljubeznih; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Ivan Cankar: Podobe iz sanj; 12.00 Kamen in sonce; 12.40 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Gospodarska problematika; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Nagradna abeceda, radijska kviz oddaja za otroke, Vodi Loredana Gec; 15.10 Nikoli ni prepozno za učenje; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba.

■ TOREK, 27. aprila, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Zvočna ropotarnica, glasovi in zanimivosti iz radijskega arhiva; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Ivan Cankar: Podobe iz sanj; 12.00 Nepoznani planet Zemlja; 12.20 Made in Italy; 12.40 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Jože Babič »Rosa L.« - kronika o neki revolucionarki.

■ SREDA, 28. aprila, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Narodnostni trenutek Slovencev; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Ivan Cankar: Podobe iz sanj; 12.00 Male skrbi — veliko veselje; 12.40 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Na goriškem valu; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Na goriškem valu; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Tiho tapstvo, ropi, krivolovi in druga hudo delstva ob meji.

Izidi referendumov ne presenečajo

■ nati, da se uresničijo pričakovanja italijanskega ljudstva, kako ukrepati, da se izpolnijo njegove zahteve. Predsednik republike bo verjetno izbral novega predsednika vlade, ta pa svoje sodelavce, to je ministre. Vprašanje vlade je temeljne važnosti, saj mora ta dejansko reševati hude probleme, kot so čedalje večja brezposelnost, zdravstvo, ekologija, da mednarodne politike niti ne omenjamo. S programom vlade pa se mora strinjati krepka večina v parlamentu, kajti v nasprotnem primeru ne bo obetov za njegovo izvajanje.

Parlament pa bo moral prav glede na smernice, ki so izšle z

zadnjega ljudskega glasovanja, čimprej poskrbeti za novo volilno zakonodajo za poslansko zbornico. V skladu z voljo, ki je bila pravkar izražena, bi tudi za to večjo parlamenta morali uveljaviti večinski volilni sistem (ali po anglosaškem ali po francoskem zgledu), kar v bistvu pomeni, da je v vsakem volilnem okrožju izvoljen kandidat, ki prejme največ glasov.

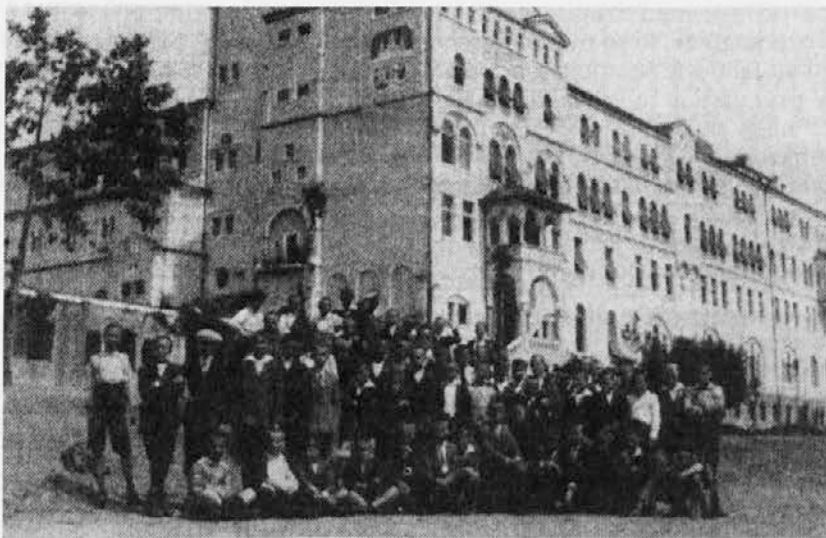
Novi volilni red ne bo, seveda, rešil vseh problemov. Prav gotovo pa bo omogočil, da se bo izpolnila ena glavnih zahtev in želja velike večine volivcev: naj se umakne na zapeček večina dosedanjega italijanskega vodilnega sloja.

Kako najti izhod iz krize

■ vprašanje tudi zahteval pozornost naših upraviteljev. Po njegovih besedah je tudi izredno pomembna velika specializacija in sodelovanje v skupnih pobudah z vključevanjem v nastajajoče velike centre, kot tudi učinkovita kadrovska izobraževalna politika.

SDGZ si je glede na sedanje potrebe svojih članov že zastavilo nove smernice. Veliko pozornost bodo namenili predvsem notranji organizaciji za vse večjo konkurenčnost do sorodnih sta-

novskih združenj in uradov. V kratkem bodo odprli nov sedež tudi v dolinski občini. Na ta način želijo še izboljšati kvaliteto in kvantiteto storitev ter odnose s člani. Vzporedno bodo posvetili veliko pozornost rasti in znanju uslužbencev, zato da bo SDGZ kos vsem novim potrebam, ki postajajo iz leta v leto zahtevnejše. SDGZ si zato pričakuje tudi aktivno podporo zamejskih denarnih zavodov, ki bi lahko odigrali pomembno vlogo stimulansa slovenskega zamejskega gospodarstva.

V Gorici je bilo v nedeljo, 18. t.m., zares edinstveno srečanje. V kapeli nekdanjega malega semenišča se je zbralo nad sto bivših gojencev tega znane-ga zavoda, ki je odigral zelo važno vzgojno in kulturno vlogo v zgodovini primorskih Slovencev med obema vojnoma in v zgodovini Goriške nasploh. O pomenu tega srečanja so med drugimi spregovorili prof. Luigi Tavano, prof. Alojz Rebula, prof. Franc Kralj in drugi. V še pred nekaj desetletij največji stavbi v Gorici, ki ni več last goriške nadškofije, so zdaj prostori fakultete za diplomatske vede v sklopu tržaške univerze. Udeleženci srečanja so se posebej spomnili svojega rektorja pokojnega msgr. Igina Valdemarina. Ob tej priložnosti je izšla posebna publikacija, katere avtor je Luigi Tavano, uvodne besede pa so izpod peresa Alojza Rebule.

Na sliki: učenci prvih dveh razredov gimnazije leta 1927 pred prenovljeno stavbo, ki je bila uničena med prvo svetovno vojno

»... za Makedonija«

Tako se zaključuje znana in lepa narodna pesem tega južnoslovenskega ljudstva, ki so jo radi peli tudi slovenski zbori. Poje o bolečini naroda in njegovih ljudeh, ki so zanj umirali. Koliko podobnosti s slovenskim nadstoletnim bojem za svoje pravice in končno doseženo neodvisnost in svobodo!

Danes se boj makedonskega naroda (o katerem še mnogi »politično« sploh dvomijo, da je narod!) nadaljuje, čeprav v drugi luči. Postal je samostojna država, a s še premalo mednarodnimi priznanji. Skopje seveda sprejema tudi že državniške obiske — nedavno je bil tam turški predsednik. (Turčijo sploh sedaj zelo zanima Balkan — sicer ima še svoj zgodovinski spomin...). Ne more pa mlada makedonska država še prodrati v širši mednarodni prostor in v svetovno areno. Zakaj?

Razlogov je več. V preteklosti je izgledalo, da se proti Makedoniji ali posebej samostojnemu makedonskemu narodu protivi najbolj Bolgarija, češ da gre pravzaprav za del širšega bolgarskega naroda, ki je sicer jezikovno najbližji svojemu sosedu za mejo. Danes pa je Sofija opustila take težnje, verjetno tudi zaradi padca komunistične vladavine. Resnični nasprotnik je danes Grčija, ki se pri tem sklicuje na zgodovinsko tradicijo. Atenska vlada namreč trdi, da je ime Makedonija tradicionalno del grške zgodovine in da zato tega ne more uporabljati neka druga država — v tem primeru nekdanja jugoslovanska republika Makedonija. Danes je samo pod temi tremi vzdevki pred imenom Makedonija Grčija pripravljena priznati državo in glasovati za njen vstop v Združene narode. In prav Atene so krive, da se tudi Evropska skupnost tako obotavlja s priznanjem Makedonije. Ko je pred časom danski zunanji minister (kot trenutni predsednik ministrskega sveta EGS) v tem oziru ožigosal stališče grške vlade, je nastal znotraj EGS pravi vihar zaradi grškega protesta. Na drugi strani pa je popolnoma razumljivo, da neka suverena država ne more sprejemati od zunaj pritiskov na to, kakšno naj bo njeno ime! Atensko sklicevanje na davne čase velike Makedonije Aleksandra Velikega pa je dandanes povsem anahronistično in naravnost — smešno!

Sedanje stanje na Balkanu je kar se da zapleteno, kompleksno. In makedonsko vprašanje s tem gotovo ni privilegirano. Zahodne in vzhodne države lahko zato še naprej barantajo za usodo te mlade južnoslovenske države in naroda. Medtem ko se, recimo, srbskemu predsedniku-napadalcu v Bosni odpirajo vrata pariške Elizejske palače, pa so se makedonskemu predsedniku zapirala vrata Steklene palače v New Yorku oz. vsiljevali nemogoči predlogi za ime njegove države!

a.b.

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o.z. »NOVI LIST« - Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, štev. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Bojan Brezigar, Ivo Jevnikar, Helena Jovanovič, Drago Legiša (glavni in odgovorni urednik), Miro Oppelt, Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij Vršaj.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst, tel. 040/772151.

Spet odlična pobuda mesečnika Ognjišče

»Nauk Janeza Pavla II.«

Slovenski verski mesečnik Ognjišče izdaja tudi knjige, knjižice in razne verske priročnike, ki s svojo tematiko skoraj vedno zadevajo v bistvo problematike modernega, največkrat mladega človeka. Če si lahko sposodim izraz iz knjige, ki jo imam sedaj pred seboj, vse knjige, izdane pri Ognjišču iz Kopra, govorijo o tistih človeških vsakdanjih problemih, ki jih je Dostojevski genialno poimenoval »prekleta vsakdanja vprašanja«.

V rokah imam namreč zelo dobro napisano knjigo Nauk Janeza Pavla II. izpod peresa italijanskega teologa in filozofa ter mladinskega krščanskega vidnejšega vodje Luigija Negrija. Knjigo je v lepo in predvsem zelo razumljivo slovenščino prevedel slovenski duhovnik Vinko Kobal, ki je na Primorskem in Slovenskem zelo znan po tem, da se skorajda celo življenje ukvarja z mladimi. Kobal je bil eden prvih slovenskih duhovnikov, ki je okrog sebe zbiral mlade in zanje pripravljal tedne duhovnih vaj, srečanj, pogovorov in razmišljanj, velja za enega najboljših poznavalcev slovenske krščanske in nekrščanske mladine, je velik prijatelj in poznavalec vseh pomembnejših mislecev in duhovnikov, ki se ukvarjajo z mladimi v Evropi. Pri tem naj še povem, da je duhovnik Vinko Kobal vedno zelo pazil, da ni nikdar počenjal nikakršnega razločevanja med mladimi in ni nikdar iskal med njimi neke elite, skratka: nikdar ni zbiral okrog sebe samo študiranih na eni strani in delavske in neštudirane mladine na drugi. To je zelo pomembno, ker se ima včasih vtis, da se tudi v katoliških mladinskih gibanjih gredo te danes tako modne in obenem za mladega človeka tako krivične delitve. Predvsem je Vinku Kobalu pri srcu verska resnica krščanstva in orientacija mladih v sedanjem svetu. Prav zato je tudi zelo razumljivo, da je on prevedel Negrijevo knjigo Nauk Janeza Pavla II.

Drobna knjižica je zelo prijetno branje in to je najbolj razveseljivo, kajti teološki in filozofski traktati nas največkrat odvrnejo od branja prav zaradi svoje težavnosti in »filozofskega besednega težačenja«, katerega nihče ne razume, ali pa samo peščica tistih, katere bere spet samo peščica izbranih ljudi. Luigi Negri v knjigi Nauk Janeza Pavla II v bistvu govori o človeku, današnjem človeku in o sedanjem papeževem dojemanju in podajanju krščanskih resnic in krščanske vere. Morda

je to zelo in preveč enostavno povedano, ampak bistvo na sedem poglavij razdeljene knjige je ravno v tem. Če sedaj potegnem na dan še citat s prve strani teksta te prijetne knjige, bo jasno vsem, za kaj pri tem branju gre: »Človekovo vprašanje je iskati smisel življenja, ne pa možnosti poti do moči in oblasti. Je predvsem iskanje resnice, je odprtost k Skrivnosti. Človek si namreč zastavlja vprašanje »Kdo sem?« Pri odgovoru na to vprašanje se bliža nečemu, kar je drugačno, večje in od česar je odvisen.«

Če boste knjigo Nauk Janeza Pavla II prebrali, se boste v kratkem času sprehodili skozi filozofijo in predvsem pa skozi nauk, ki ga sedanji papež oznanja že od samega začetka svojega papeževanja, saj v knjigi ne manjka citatov iz njegovih govorov in okrožnic. Predvsem pa nam lahko ta knjiga služi kot branje, ki nam razgrne drugačnega papeža pred nas, kot pa smo ga vajeni s televizijskega ekrana. Zelo malo je namreč verjetno, da pred TV ekranom tudi poslušamo, kaj nam papež govori, ko ga gledamo nekje v Zimbabveju med množico

črncev in se režiser s kamero spreha med njegovim govorom po malih zamorčkih, ki venomer samo vihtijo vatikansko zastavo. Enako malo verjetno je, da slišimo njegove besede tudi takrat, ko govori pri kaki slovesni maši iz Vatikana, ki traja dobre tri ure. Povejmo si že enkrat na glas in v oči, da je televizijski aparat res zelo dobra zadeva, a da prinaša v naša stanovanja predvsem podobne in slike, ne pa tudi razmišljanja in duhovnosti, katere so polni papeževi govori. Nič hudega ni, če si priznamo, da imamo vedno daljinsko TV krmiljenje v rokah in je tako lepo »skakati« z ene

TV postaje na drugo, tudi in morda še posebno med kako papeževno dolgo mašo iz enega njegovih številnih potovanj v daljne dežele. Tako nam uide bistvo, morda ostane samo slika, še ta počasi izgine iz spomina, ker jo hitro nadomesti druga.

Zato je knjižica Ognjišča Nauk Janeza Pavla II. dobro branje za vse, tudi za tiste, ki tega slovenskega papeža ne marajo, ker ga premalo poznajo in, kot vemo, nepoznanje vedno odbija. Predvsem pa je to branje namenjeno kristjanom, da bi vedeli, kaj papež uči danes, predvsem pa zato, da bi se zavedali svoje vere in krščanske živeli po njej. Morda bo knjižica pomagala komu, da bo jasneje videl svojo vlogo v tem kaotičnem svetu, ali pa malce bolj svetlo videl sedanji čas.

Še en lep citat iz te dobro napisane knjižice: »V resnici je vsaka jasna misel bolj sposobna dialoga kot tista s plitvo zavestjo: vidi namreč vse, kar je pristnega uresničil in sprejel človek, medtem ko obsoja, kar je bilo zlorabljeno proti človeku.«

jupa

* * *

Zbor »J. Gallus« v Ljubljani

Konec tega tedna se bo v Ljubljani odvijala znana zborovska revija »Naša pesem«. Na njej bo v soboto, 24. t.m., nastopil tudi mešani zbor »Jacobus Gallus« iz Trsta pod vodstvom Stojana Kureta. Slednji bo na reviji vodil tudi Akademski pevski zbor »Tone Tomšič« iz Ljubljane. Zbor »J. Gallus« bo izvajal dve skladbi Marija Kogoja, in sicer Kupo življenja — ki je na reviji obvezna pesem — ter Barčico. Sledil jim bo odlomek Cum sancto spiritu iz Male slovenske mase Gioacchina Rossinija, svoj spored pa bo zbor zaključil z rezijansko ljudsko v priredbi Pavleta Merkùja 'Injen čeu'a 'iti gna. Poudarek bo torej na dveh tržaških slovenskih skladateljih (Kogoju in Merkùju).

SLOVENSKA SKUPNOST

Deželna komisija za kulturo in občila

Pomorska postaja - dvorana Vulcania - Trst, 23. aprila 1993, ob 16.00

KAKŠNO TELEVIZIJO SI ŽELIMO

ob 16.00

UVODNE BESEDE

Ivo Jevnikar, deželni tajnik SSK

IZKUŠNJE MANJŠINSKIH TELEVIZIJ - okrogla miza

Mirko Bogataj, ravnatelj televizijskih oddaj v slovenščini v Celovcu

Franz von Walter, koordinator, odgovoren za nemške sporede RAI v Bocnu

Tullio Vianello, glavni urednik italijanskih informativnih oddaj pri TV Koper-Capodistria

Barbara Žigante, glavna urednica slovenskih informativnih oddaj pri TV Koper-Capodistria

ODMOR ZA KAVO

ob 17.00

KAKŠNO TELEVIZIJO SI ŽELIMO - okrogla miza

Dragomir Legiša, član vsedravnega sveta Časnikarske zbornice

Sergij Pahor, član redakcijskega odbora sedeža RAI v Trstu

Saša Rudolf, namestnik glavnega urednika, odgovoren za slovenska poročila deželnega sedeža RAI v Trstu

Filibert Benedetič, ravnatelj slovenskih sporedov deželnega sedeža RAI v Trstu

Fulvio Molinari, glavni urednik časnikarskih sporedov deželnega sedeža RAI v Trstu

Romano Tamberlich, ravnatelj deželnega sedeža RAI za Furlanijo-Juljsko krajino v Trstu

Giorgio Balzoni, vsedravnajni tajnik USIGRAI

Leonardo Valente, glavni urednik omrežja za deželno informacijo pri vodstvu RAI v Rimu

RAZPRAVA

Poskrbljeno bo za simultano prevajanje.

ČRTE IN SENCE

(Ob razstavi Vladimirja Lakoviča v Doberdolu)

Značilna Lakovičeva skica

Sam ne vem, zakaj sem se spomnil na Truhlarjevo pesem Konj, ko sem se vsaj nekajkrat zamislil ob razstavi v Doberdolu, kjer slikar razstavlja dva ciklusa, in sicer: Iz skicirke in Znanci. Truhlar pravi... »ko zdruvim čez svetlo platno / in se mi jedro preliva / v čisto gibanje: / v črte in loke, / spokojne, / brez teže, / ki da jih riše duh, .../« Ta mojstrovina duha črte in sence ob trdo gotovih potezah, ki se elegantno in izpovedno preljuje v enkratno umetniško oblikovano likovno snovanje, je moč in govorica razstavljenih risb, skic in portretov doberdolskega rojaka akademskega slikarja Vladimirja Lakoviča, ki se je po sedemdesetih letih prvič predstavil ro-

jakom, čeprav je bil z njimi vedno v neposrednem stiku.

Skica, ki jo tu vidimo, pa naj si bo kakršna koli, je za obiskovalca živa govorica slikarjevega prvega srečanja z objektom, ki ga bo oblikoval in upodobil. Vse preveč se v likovni umetnosti naslanjamo ob platnih in najrazličnejših slikarskih tehnikah, vse premalo pa se zaustavljamo, ali celo imamo možnost se ustaviti, ob tistih prvih srečanjih, ko se pri slikarju prvič sooči njegov duh, njegova vizuelna prispodoba s svinčnikom in ko s slikarjevo večjo roko začenja prva ustvarjalna črta ponazarjati objekt, obraz ali figuro... Zadnja leta smo prav v načrtnih razstavah skic, ki so bile prirejene v nekaterih svetovnih galerijah, lahko obstali ob tej na videz preprosti, pa vendar globoki izpovedni moči, ki je velikokrat prekašala poznejša platna, ki jih je slikar dokončal...

Lakovič se je na doberdolski razstavi predstavil najprej kot izvrsten opazovalec s prefinjeno prirojenim čutom za človeka — portret, njegovo psiho — izrazna moč in lahkota — govorica linij. Obenem pa tudi kot človek, ki se ob nekem dogodku, ki ga je srečal ob branju, ali bežnem srečanju, potopil vase, zamislil in skozi meditativno kreacijo poustvaril opus, ki privlačuje.

Njegove najbolj posrečene ilustracije so v knjigah: Hofmanove pripovedke, Decameron in Ulenspiegel. Srečujemo ga tudi pri likovni ureditvi revij in publikacij.

Rojen 10. januarja 1921, se s starši že 1923 znajde v Ljubljani. Preko vseh križev in težav, ki so jih imeli naši primorski ekonomsko-politični begunci, se kot fant sreča s slikarjem Stanetom Kumarjem, ki je ustanovitelj znane skupine »GRUDA«. Prišel je mednje kot najmlajši član. Vpiše se na kiparsko rezbarsko moško obrtno šolo, kjer spozna profesorja Franceta Kralja. K oljni tehniki ga uvaja Saša Šantel, ob prvem učitelju Francu Godcu. Tako že leta 1941 »vskoči« v prvo skupno razstavo s F. Kraljem in R. Godcem. Skozi vojno, taborišča in internacijo se 1945 vpiše na Akademijo za likovno umetnost v Ljubljani. Diplomira 1949 in 1951 dokonča specialko pri prof. Gabrijelu Stupici. Naslednje leto 1952 pripravi prvo samostojno razstavo v Mali galeriji in jih pripravi do doberdolske kar 37. Vsekakor lepa bera in tudi dostojni poklon doberdolskemu Krasu!

Iz razstave diha neka sproščenost in vedrina, ki ju sicer na prvi pogled ne zapazimo na slikarjevem značaju, ju je pa poln v notranjosti. Ob risbi in skici se nekje sprosti in na njemu lasten način zapusti gledalcu sproščeno in vedro figuro, ki ponazarja bistvo njegovega ustvarjalnega opusa.

Ambrož Kodelja

Slovesna podelitev nagrade »Vstajenje« v Trstu

Na sliki: (z leve) dr. Petaros izroča nagrado Igorju Škamperletu. Za njim je prof. Jevnikar (foto D. Križmančič)

V Društvu slovenskih izobražencev v Trstu so v ponedeljek, 19. aprila, podelili 30. nagrado »Vstajenje«, ki jo je letos prejel mladi pisatelj Igor Škamperle za roman »Sneg na zlati veji«. Knjiga je izšla konec lanskega leta pri Založništvu tržaškega tiska. Člani komisije so se za podelitev nagrade odločili soglasno. V utemeljitvi je zapisano, da se »roman vredno vključuje v najboljšo tradicijo slovenske tržaške proze... Delo kaže kulturno zrelost, umetniško čutenje in etični posluš.«

Utemeljitev za podelitev te literarne nagrade je podal predsednik nagradne komisije prof. Martin Jevnikar, ki se je ob tej prilož-

nosti spomnil tudi desetih sedaj že pokojnih nagrajencev: Ruda Jurčec in Vinko Brumen iz Argentine, Karel Mauser iz ZDA, France Dolinar iz Rimua, Andrej Kobal iz Nemčije, Valentin Polanšek s Koroške, Ubald Vrabec in Franc Jeza iz Trsta ter Štefan Tonkli in Zora Piščanc iz Gorice.

Nekaj pohvalnih besed o Škamperletovem knjižnem prvencu je izrekel tudi prof. Pavle Merku, nato pa je sledila podelitev nagrade. V imenu Hranilnice in posojilnice jo je Igorju Škamperletu izročil prof. Robert Petaros, dva odlomka iz dela »Sneg na zlati veji« pa sta prebrala Matejka Peterlin in Livij Valenčič.

Knjiga in razstava o Banih

V vasi Bani blizu Opčin na Tržaškem bo v petek, 23. t.m., v Ovčarjevi hiši slovesna prireditev ob predstavitvi knjige in odprtju razstave z naslovom: »Ondile čez Stari vrh«. Obsežno publikacijo o zgodovini Banov so izdali člani domačega društva Grad s sodelovanjem Odseka za zgodovino pri NŠK v Trstu, prav tako pa so tudi zbrali obsežno gradivo za razstavo. Predstavitev bo ob 20. uri.

Predstavitev zgodovinske knjige dr. Janka Prunka v NŠK

V prostorih Narodne in študijske knjižnice v Trstu so v petek, 16. t.m., predstavili najnovejšo knjigo dr. Janka Prunka z naslovom: Slovenski narodni vzpon in podnaslovom Narodna politika (1768-1992). O avtorju in delu je spregovoril zgodovinar Jože Pirjevec, ki je predvsem opozoril na svojevrsten pristop do naše zgodovine. Dr. Prunk v delu prikazuje naš dvestoletni narodnostni boj. Pri navedbi podatkov opisuje le ustaljena zgodovinska dejstva, kar pa zadeva našo polpreteklo zgodovino zadnjih petdesetih let je vnesel lastna zapažanja in raziskave. V knjigi je precej prostora odmerjenega tudi zgodovini primorskih Slovencev. Na predstavitvi v NŠK je bil prisoten tudi sam avtor.

Na sliki: (z desne) dr. Prunk in prof. Pirjevec

(foto S. ferrari)

Novosti na odrih dunajskih kletnih gledališč

V prvih desetletjih po drugi svetovni vojni so dunajska kletna gledališča izpolnjevala važno estetsko funkcijo. V nasprotju z velikimi državnimi zavodi, kot sta Burgtheater ali pa Državna Opera (Staatsoper), so se zavzemala za eksperiment, alternativne in odkrivanje novih avtorjev. Po prihodu novega direktorja Peymana in njegovem kritičnem preoblikovanju gledališkega koncepta v Burgtheatru se je podoba dunajskega gledališkega življenja spremenila. Kljub temu, da so mnoge alternativne skupine zašle v dileme, stereotipizme in z usihanjem občinstva tudi v finančno krizo, zapiha v manjših dunajskih gledališčih vedno znova svež veter. Tako tudi zdaj, ne začetku leta 1993.

V gledališču Ensemble Theater am Petersplatz je režiser **Dieter Haspel** postavil na oder pikro satiro mladega graškega dramatika **Güntherja Eichbergerja**. Akterji v drami z naslovom »Izročeni« (namreč na milost in nemilost stihijam svetá in časa), ki se dogaja v neki nori bolnišnici moderne tipa, so se znašli v kakofonični groteski. Pred nami je satira o medicinski ustanovi, ki je istočasno tudi javna hiša, zapor — pa tudi mrtvašnica. To je seveda samo paradoks, toda roko na srcé: prav na Dunaju se je nedavno zgodilo, da so v Lainzu sestre — angeli smrti lastnoročno odreševale ostarele paciente tegob zemeljskega življenja. Mladi graški dramatik, ki je napisal že več radijskih iger in prozanih del, je svojo človeško komedijo-tragedijo razgibal z momenti slapsticka, kot ga ponuja tudi film, dopolnil pa jo je še z odtujitvenimi efekti, parodiranjem medicinskih ljubezenskih zgodb in thrillerjev o agentih.

Gledališka skupina THEATER MBH uprizorja delo predarlske pisateljice **Monike Helfer** »Upornica«. Avtorica s knjigami pri Münchenski založbi Piper je v svojem prvem gledališkem delu predstavila običajno žensko nesrečo z moškimi kot grozljivo arhaično pravljico. Po začetnih spodrslijah je režiserka **Michaela Scheday** dogajanje prepričljivo zapletla v scensko dognano grotesko. Konec igre je izrazito »feminističen« in tako za ženske kot tudi moške vse prej kot vzpodbuden. Ker hčerke kažejo prevelike simpatije do moškega spola, ubijajo njihove matere vse tri nimfomanske protagonistke črnega odrskega dela.

V nekdanjem poskusnem gledališču YU-THEATER jugoslovanskih narodnosti na Dunaju, ki se zdaj imenuje INTERKULTURTHEATER, je pod izbočenim steklom na odru izpostavljeno aktualno sovraštvo do tujcev. Nova gledališka skupina Transit prikazuje na sicer dokaj konvencionalen način dvajset let staro dramo »The

Indian wants the Bronx« **Israela Horovitz** v aktualni avstrijski preobleki udrihanja proti tujcem, ki da ogrožajo varnost in mir. Zgodba židovskega pisatelja iz Amerike, v kateri dva radikalna mladostnika na avtobusni postaji napadeta temnopoltega Indijca, se zdaj dogaja v dunajskih satelitskih predmestjih ob Donavi in se imenuje »Da Tschusch wü nach Kaisermühl« (**Čuš hoče v Kaisermühl**). Uprizoritev je še posebej aktualna zaradi kampanje okrog svobodnjaškega referendum »Najprej Avstrija« z željo, da bi blokirali pritok delovnih moči iz tujine in tako »zaustavili potujčevanje domovine«. Sicer pa je bilo v zadnjem času na Dunaju na ogled več dramskih del s tematiko ksenofobije in sovraštva do tujcev, na primer prepričljiva uprizoritev »klasične« **Andorre** **Maxa Frischa** v produkciji skupine THEATERBRETT. Kaisermühl onstran Donave v 22. dunajskem mestnem okraju je kljub palači Združenih narodov tipično področje »malega človeka« z averzijami proti tujemu in drugačnemu. V to okolje (v katerem sta v zadnjem času zrasli novi cesti slovenskih dunajskih umetnikov Cankarstraße in Plečnikweg!) je režiser **Lion B. Greber** na žal precej stereotipen »realističen« način postavil inscenacijo kompliciranega in večsmerne aktualnega pojava, vendar ga z zastarelo obliko podajanja ni znal kritično osvetliti, temveč je na odru zarisal črno-Belo podobo resničnosti o skrbi za preživetje in strahu pred brezposelnostjo med stolpnici in industrijskimi objekti.

V teh tednih je na velikih, manjših in najmanjših dunajskih odrih na ogled okrog šestdeset različnih uprizoritev. V glavnem gre za dokaj skeptična, nepraznična dela, v katerih trkajo aktualne teme časa na vrata naše vesti, vznemirjajo ljudi in terjajo primerne odgovore.

Lev Detela

Pomlad na Krasu

NOVICE

V Ljubljani je vatikanski nuncij msgr. Celata izročil predsedniku Republike Slovenije Milanu Kučanu in zunanjemu ministru Lojzetu Peterletu najvišji papeški odlikovanji.

Predsednik Kučan je prejel papeško bulo viteza s kolajno Pijevega reda, minister Peterle da je postal vitez z velikim križem Pijevega reda. Ti dve odlikovanji sta najvišji v hierarhiji odlikovanj Svetega sedeža, namenjenih državnim voditeljem.

SDGZ vabi na gala srečanje z večerjo in plesom na ladji Dalmacija, ki bo v četrtek, 29. aprila, ob 20.30. Za rezervacije naj se zainteresirani čimprej obrnejo na Združenje (tel.: 040/362949).

V Ljubljani so podelili Plečnikova priznanja za leto 1993. Plečnikove medalje in priznanja je osim nagrajenecem podelil ing. Jože Strgar.

Plečnikovo medaljo so prejeli: za delo v zvezi z oblikovanjem prostora, za publicistično in pedagoško delo Vladimir Braco Mušič, za prenovo Židovske četrti v Mariboru pa Edi Jalšovec in Bogdan Černe.

Plečnikova priznanja so podelili arhitektu Renzu Ruciju za individualne stanovanjske hiše v Benečiji ter vodji proizvodnje Silvu Pivku in montažerju Ludviku Mežeku iz podjetja MARMOR Hotavlje za nadpovprečno kakovostno izvedeno fasado Narodne galerije v Ljubljani.

Študentsko Plečnikovo nagrado sta prejela Špela Kuhar za natečajni projekt ekološko-arhitekturne meta-

morfoze Železarne Jesenice in Boštjan Vuga za poglobljeno študijsko in obštudijsko delovanje ter za diplomsko nalogo z naslovom Stanovanjska vila v sivi coni.

* * *

Expomego 93

V soboto, 24. aprila, bodo na goriškem velesejmu odprli sejmsko razstavo Expomego 93. Kljub vsesplošnim gospodarskim težavam bo letos ta prireditelj neokrnjena, sporočajo organizatorji. Na ogled bodo izdelki, predmeti, stroji itd., ki zanimajo tako podjetja z obeh strani meje kot tudi zasebne kupce. Razstavnici prostori bodo odprti do 2. maja, urnik pa je naslednji: ob nedeljah in praznikih od 10. do 22. ure, ob delavnikih pa od 16. do 22. ure.

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE

Krstna uprizoritev

Milan Kleč

**VSEGA JE KRIVA
MARJANA DERŽAJ**

Režija Dušan Mlakar

V soboto, 24. aprila, ob 20.30

Abonma RED F

v nedeljo, 25. aprila, ob 16.00

Abonma RED G

v sredo, 28. aprila, ob 20.30

Abonma RED D

v četrtek, 29. aprila, ob 20.30

Abonma RED E

Ponovitev v Gorici v gledališču »G. Verdi«

v torek, 27. aprila, ob 20.30

Abonma RED A in RED B

Lev Detela Velikonočne podobe in prispodobе

Dogodki velikega petka in velike noči so polni pretresljivih dejstev, čustvovanj in dramatičnih napetosti. Prebujajoča se narava in močna sončna svetloba vedno daljših pomladanskih dni stopnjujeta napetost prazničnega pričakovanja, ki tli v človekovi notranjosti.

Osnovna božja skrivnost je zdaj, ko vernik vidi novo nebo in novo zemljo, povezana z velikim prebujenjem narave v en sam radosten utrip z božjim duhom, ki gre v vek iz veka in človeška srca reši temnih spon.

Že stari Slovenci so v prisci ljudski pesmi in lepi, a naivni slikariji, občutili radostni utrip vstajenjskega praznika. Na nekaterih le še redko ohranjenih slovenskih panjskih končnicah lahko vidimo, kako prisci in ponotranjeno so doumeli vstajenjsko resnico. Morda ni naključje, da so bile čebele in velika noč nekoč skoraj neločljivo povezane. S čebelo, o kateri poje neki stari velikonočni spev, da je naredila »topeči se vosek za to dragoceno svetilko«, je bila vsa narava povezana kot s skrivnostjo svetlobe. Čebelji vosek za svečo kot dragocen voščen steber, ki ohranja svetlobo, je vsekakor tudi lepa prispodoba za duhovno svetlobo Kristusovega vstajenja.

Preprost slovenski umetnik je pred stoletjem naslikal na les čebelnjaka Jezusa in apostole pri zadnji večerji. Med njimi vidimo tudi nesrečnega Judeža s polno možno denarja v roki. Edini je, ki se obrača v stran od Jezusa. Na neki drugi končnici je prikazano Kristusovo vstajenje. Čeprav je slika izdelana z nerodno roko in brez prave perspektive, je vse vendarle nadvse pristno in polno živega veselja, ker je Zveličar vstal iz groba.

Apostol Pavel nam v pismu Rimljanom kliče v spomin, da smo v tem našem zemeljskem življenju podobni metuljevi gosenici, saj tudi mi »vzdihujemo sami v sebi, ko željno pričakujemo... odrešenje svojega telesa.« Križ, na katerem je na Veliki petek ugašalo življenje križanega Jezusa, kot je zamrnila sončna luč nad Palestino, nam je v stalen spomin in opomin na Odrešenikovo smrt, a tudi znak lastnih muk in bolečin, ki nas spremljajo skozi življenje. In vendar slišimo s križa Jezusove bodrilne besede: »Jaz sem premagal trpljenje in smrt.« Moč vstajenjske resnice ni zgrajena na zaprtem grobu, temveč na odvaljeni skali in prepričanju, da je Jezus vstal od smrti, da vse odreši.

V neki zgodbi Trine Paulus sanja drobna gosenica o veliki preobrazbi, ki je pred njo, vendar v novo in drugačno življenje sploh ne more verjeti. »Kako naj verjamem, da je v meni metulj,« pravi, »če pa je to, kar vidim, le puhast črv.«

V tej ljubeznivi povesti za otroke, a morda tudi za odrasle, se nagnus-

na živalica odloči, da bo tvegala preskok v novo. Okoli sebe stke bubo in se začne pretvarjati v bleščečega metulja.

V velikonočnih zgodbah in slikarskih motivih se verni človek vedno znova spozna s pomočjo vstalega Jezusa kot novi človek sredi prenovljenega človeštva. Človeško spoznanje nas uči, da ni nobena žrtev zaman. Tako je treba razumeti tudi svetopi-semko prispodobo o zrnu, ki mora umreti, da nato obrodi stoteri sad. Če tako gledamo tudi na Jezusovo vstajenje, potem nam je to lahko porok, da je človek v naročju božje vstajenjske skrivnosti kot duhovno bitje v bistvu neuničljiv. Istočasno se nam zemeljsko bivanje razodene le kot bežen žarek v popolnosti stvarstva, zato so nam blizu besede Stuarta Hineja o Bogu — Odrešeniku:

»Ko tavam skozi gozd, čez jase in dobrave in ptičji spev z dreves mi poje mil in tih, ko se z vrhov gor oziram čez nižave in potok mi šumlja, me sapic boža dih, zapojem k Tebi, moj Odrešenik, moj Bog, kako si velik in mogočen!«

Ko Kristus bo prišel med vzklikanjem Hozane, da pelje me domov — kako bom jaz vesel! Naj te ponižnost moja in čaščenje gane, ko Tvojim delom, Bog, bom hvalnico zapel.«

Velikonočni prazniki so pretkani s posebnimi religioznimi podobami. Teh z razumom velikokrat ne moremo razvozlati. So namreč izrazita simbolična znamenja, h katerim ne moremo pristopiti z znanstvenimi razlagami. Približamo se jim lahko samo s pomočjo vere, pri čemer ne gre za prisvojitev te ali one cerkvene dogme, temveč za duhovno osvajanje globokih verskih resnic.

Posebna simbolika daje velikonočnemu blagoslovu jedi praznični čar. Pisatelj Franc Saleški Finžgar piše o tem med drugim takole: »Otroci so stopili krog mize, odrasli posedli krog peči. Z obredno slovesnostjo je mati najprej položila v jerbas velik kolač: »Vidite, otroci, to pomeni Kristusovo

trnovo krono.« Potem je zataknila krog kolača tri korenine hrena: »Te grenke korenine pomenijo tri žeblje, ki je bil z njimi Zveličar pribit na križ.« Nato je dodala pet rdečih pirhov: »To so petere krvave rane našega Gospoda. Nazadnje je v votlino kolača položila gnjat: »To pomeni velikonočno jagnje, darovano za naše odrešenje...«

V ospredju tradicionalne velike noči blesti posebno simbolično znamenje — pirhi. Po izvoru najstarejši so bili rdeče pobarvani in sodijo k skrivnostnim izrazom človekove duhovnosti. Že v najstarejših poganskih kulturah je jajce prispodoba in zaščitno znamenje neuničljivega in neminljivega krogotoka življenja. Bilo je tudi zaščitno sredstvo, ki je odganjalo temo, mraz, zle duhove, nesreče in smrt. Magičnih jajc niso jedli. Tudi v srednjem veku so si marsikje podarjali rdeče pirhe. Rdeča barva je v krščanstvu med drugim postala prispodoba za prelito Jezusovo kri.

Danes zelo priljubljeni znanilec velike noči, velikonočni zajec, ki razveseljuje predvsem otroke, se pojavlja že na starokrščanskih podobah in mozaikih kot simbol nove vrste človeka »z odprtimi očmi«, ki se iz otopenosti in neodločenosti neozaveščenega poganstva časa že odloča za Kristusa. Po drugi strani je zajec, ki niti v spanju ne zapre oči, prispodoba za vstalega Kristusa, ki vse vidi in ve.

Nedaleč od slovenskega narodnega ozemlja se nahaja častljivo stara oglejska bazilika, skrivnostno središče zgodnjega krščanstva, s katerim je bila neločljivo povezana tudi slovenska narodna in kulturno-politična usoda. Tu so leta 1909 med drugim odkrili zgodnje krščanski talni mozaik. Arheologi in umetnostni zgodovinarji uvrščajo njegov nastanek v čas oglejskega škofa Teodorusa. O tem cerkvenem dostojanstveniku je ohranjena ena sama zgodovinsko potrjena vest,

namreč, da se je leta 314 udeležil cerkvene sinode v Arlesu.

Po tolikih stoletjih, ki so pretekla od nastanka umetniško čudovito lepih mozaikov na oglejskih tleh, je težko pojasniti pomen podob, ki pestri mozaik sestavljajo. Eno pa je jasno. Osnovno sporočilo reliefa, ki je sestavljen iz nešteti barvnih kamencev, se glasi: »Jezus Kristus je Luč svetla!«

Druga osnovna sporočila teh podob pravijo: Jaz sem dobri pastir. Jaz sem kruh življenja. Jaz sem vstajenje in življenje. Kdor vame veruje, bo živ, tudi če umrje; in kdorkoli živi in vame veruje, vekomaj ne bo umrl.

Težje je razvozlati pomen nekaterih drugih podob in njihovih prispodob. Na enem izmed mozaikov se na primer srečamo s človekom v temi. S človekom sredi tako imenovanega morja Zlobe, kjer ga mučijo mrčni demoni. Tej podobi sledi dramatični prikaz boja med petelinom in želvo. Ta ponazarja zmago svetlobe nad temo predpotopnih vodnih prikazni. To prinaša samo prava luč svetla, upodobljena v obliki božjega ribiča, ki s pomočjo apostolov rešuje nesrečne grešnike iz objemov morja Zlobe.

Oglejskega dobrega pastirja obdajajo številne živali. Verjetno ne gre le za pisano dekoracijo osnovnega duhovnega motiva, saj v zgodnjem krščanstvu upodobljena flora in fauna prevzema posebne religiozne razpoznavne funkcije. Jelen, ki žejen pije vodo v čistem studencu, je kot duša vernega človeka, ki jo žeja po Bogu. Gazela, ki je Grkom veljala za jasnovidno žival, ponazarja zdaj Jezusovo bistrovidnost.

Podoba je, da živali, ki so jih upodobili na oglejskih mozaikih, niso same sebi namen in sliki zgolj v okras. Za njihovo naravno pestrostjo in lepoto se namreč skriva neki višji pomen in namen. Uporabljene so v posebni filozofsko-religiozni zvezi kot ključna podoba božjega stvarstva.

Višje živali, sesalci in ptiči, a tudi ribe, predstavljajo velikokrat simbolično podoživeto podobo pozitivnega

dela človeških lastnosti. Nižji živalski svet pa je razpoznavni znak človeške nečistosti, zlobe in podlosti. Kača ponazarja hudiča ali zlobnega človeka, žaba pa zlobnega demona ali krivoverca.

Prikaz staropisemskega Jona v trebuhu velikega kita, kjer da je prebil tri dni in tri noči, je prav tako odskočna vzmet v neki višji kristološki pomen in namen. Na primeru Jona je namreč predstavljen namen Jezusovega odrešitelskega dejanja. Kot je Jona tri dni in tri noči prebil v drobovju velike vodne živali, ne da bi umrl, tako bo božji sin tri dni in tri noči ležal v naročju zemlje, a vstal v večno življenje. Jonov primer nas opozori na prav tako na mozaikih predstavljen Kristusovo delovanje v smislu evangelija po Janezu: »Jaz sem vstajenje in življenje. Kdor vame veruje, bo živel, tudi če umrje.«

Čeprav so oglejske mozaike odkrili precej zatem, ko je Prešeren napisal svoj znameniti »Krst pri Savici«, ki je ena od poglavitnih slovenskih duhovnih pesnitev, lahko rečemo, da oglejsko arheološko in umetnostno-zgodovinsko odkritje iz leta 1909 še enkrat potrjuje živi duhovni slap Prešernove pesniške besede: »Tvoj pot je v Oglej, da položil nate / roké bo patriarh, ak' duh te žene, / ko si pogubljaj jih, oteti brate, / duhovnega te storil bo, ko mene. / V deželah jutra čakajo bogate / te žetve, ne zamudi je nobene, / le hitro v Oglej, tja do patriarha, / da posveti te v mašnika, duš var' ha.«

Skozi ves srednji vek se srečujejo z imenitnimi slikarji, ki poročajo o križanem, osamljenem in pozabljenem Jezusu, ki iz svoje mučeniške smrti že vstopa v večno življenje. Toda globinska velikonočna perspektiva ne govori le o vstalem Jezusu, temveč o možnostih večnega življenja tudi za nesrečnega navadnega človeka, za Adama, ki je z Evo grešil, ko je jedel sad drevesa spoznanja in drevesa smrti sredi raja. V baroku postajajo vstajenski prizori vedno bolj sijajni. Na podobah in na oltarjih cerkva iz tega časa je veliko zlata, ki pripoveduje o veličastju večnega življenja.

Glavna podoba velikonočnega dogodka pa je od smrti vstali Jezus, kot ga je na vrtu, ki spominja na raj, srečala Marija iz Magdale. V rdeče oblačilo odeti od smrti vstali Jezus na sliki iz srednjeveškega »Solnograškega misala« drži v desnici križ z belo zastavico Vstajenja. Stoji v prekrasnem cvetličnem vrtu, ki ga obdajajo košata drevesa. Sredi vrta, ki je očitno raj, se boči velikansko zlato drevo večnega življenja. Križani Jezus, ki ga je sveti Pavel imenoval tudi »novi Adam«, je premagal smrt. Zdaj ponuja grešnemu Adamu, ki ga je Bog pregnal iz raja, s pomočjo zgledov ljubezni in usmiljenja pot v večno življenje.

V novejši umetnosti spoznavamo podobo križanega in vstalega Jezusa predvsem na alegorično prikazanih

podobah križanja, ki istočasno pripovedujejo o trpljenju nedolžnih človeških žrtev in križanju nedolžnih navadnih ljudi. V drami slovitega švicarskega dramatika Maxa Frischa »Andorra« privežejo domači hudodelci navideznega Žida Andrija na kol in ga ubijejo. Prebivalci Andorre so nenadoma soočeni z zločinskim dejanjem križanja nedolžne žrtve, ki je prispodoba križanja nedolžnega učlovečenega Boga. Postal so izdajalci človeštva in človečnosti, kot je bil izdajalec Juda Iskarijot v metafizični drami Kristusovega trpljenja in vstajenja.

Umirajoči na križu pa kljub tem trenutka raste v vstajenje od smrti. Glasba iz Bachovega slovitega »Pasijona po evangelistu Mateju« na pretresljiv globinski način ponazarja to Odrešenikovo rast v širjave in slave večnega življenja. Vsem je pastir in učitelj. Njegova pasijonska smrt pa je dejanje, ki more tudi nas sneti s križa zemeljskega trpljenja in popeljati v vstajensko radost.

Bach registrira Kristusovo trpljenje in večno življenje na samosvoj način. Njegova glasba korenini v značilnostih velikih orgel. Njenim posebno-

stim prilagaja tudi druga glasbila in pevce. Intenzivnost njegovih partitur raste v nadvse razvejano glasbeno arhitekturo čudovite pestrosti in enkratne lepote.

Tudi ta velika glasba je podobno kot slikarske ali literarne religiozne mojstrovine kot velika molitev, v slavo Bogu na višavah in na zemlji mir ljudem, kot ga prinaša neskončno trpeči križani Jezus iz Nazareta in njegova vstajenska velikonočna skrivnost.

Pasijon in vstajenje se namreč dogajata tukaj in za nas, za tebe in za mene. Oziroma kot pravi Dean Miller-White:

*Naj pojem novo pesem
in grem za Jagnjetom, kamorkoli gre:
ljubim, karkoli ljubi ono,
delam, karkoli ono zapove,
do popolnega dne,
do dne resničnega adventa,
ko bo luč prišla na svet
za vedno in za vselej.*

RESURREXIT

Vkročeno nočno nebo pleše kakor kača. Razgaljen človek se krči ko školjka. Morje je širno in globoko. Morje dramatično leske, ker je človek sin zemljinega poželenja.

Morali smo zapustiti svojo domovino, da bi se od nje oddaljili in jo zopet poiskali. Ponovitev je ritem duše, ki odhaja in najde samo sebe. Trajanje je zlitina nagonov, sanj, sonca, zvezd. Naj mi bo oproščeno, prijatelji, sonce zahaja.

Sadež je človeku prinesel tri nesreče. »Kmalu smo spoznali, da se moramo iznakaziti, ker lepota je malik in brezno zarodov. Da spoznam, moram umreti.

Naj mi bo oproščeno, prijatelji, sonce zahaja.

Nekoč je stal človek ob mlaki, za njim je dehtel gozd. Praproti so se upogibale k reki kakor trudna in znojna čela.

Človek je pogledal v vodo in videl samega sebe. In zazdelo se mu je, da je Bog ustvarjen po njegovi podobi. Zaspal je, ne da bi se bil pozabil napiti vode. Od takrat je njegova duša mokra, njegov korak težak.

Zato smo si izmislili ritem in nabreklost, nakit, ki ustvarja in prekriva.

»Naj mi bo oproščeno, prijatelji, sonce zahaja.«

Ni bleska brez razkošja. Praznine so bele ko mleko. Trenutek je zlat in prožen ko kost bolnikov.

Želeli smo, da bi bilo vesolje ustvarjeno po človeških željah: omnia in numero et mensura. Hrepeneli smo po neskončni lepoti: ker človek želi samo večni užitek. Ko smo spoznali, da je brezno pregloboko, smo si izmislili ritem, ki dramatično trohnenje kot zemlja v ekstazi. Ponavljanje mora obstajati, da bi se ne razrušila struktura. In najlepše ponavljanje je evritmija, ki udarja ob skale kakor peneči se valovi. Ko bi bil ritem prikrit, bi nastale variacije, ki dražijo in omamljajo kakor skladbe. Treba je, da je ritem enak in monoton; tako namreč ustvarja iluzijo večnega. Variacija je zemlja, enakomerni udarec je nebo. Saj — če človek zagleda brazdo, mu prekrij oči, da bo slep.

»Naj mi bo oproščeno, prijatelji, sonce zahaja.«

Neskončne daljave so strašne in krasne kakor angeli, ki nas vzvišeno prezirajo. Svet ritma je varnejši, ker nas ziba in uspava. Naj se ne oklepamo zemlje, naj ne zremo v nebo: slepota je lepša, saj spominja na večno temo. Noč je čudovita paradija vesoljnega plesa.

Estetika padca je blazna. Padajoč predmet si želi miru, a njegova teža bo venomer silila k padanju.

»Naj mi bo oproščeno, prijatelji, sonce zahaja.«

Slepa je moja duša, slepa in bolna, ker sem vzljubil temo in se odrekel luči! »Znanstvene vede korakajo prepočasi za nas!«

Sonce zahaja, ko se ogledujemo v zrcalu laži in smo ganjeni pred svojo podobo.

Vnebohod — koliko votlih vnebohodov doživljamo v srcu. Vse naše napore napenjamo, da zakotalimo kamen. A le za trenutek smo cvet, potem zopet odmolklo zvoneč kamen, izpraznjenost do dna. Na rebrih ognjenika raste cvet odrešenja, a kdo si drzne ponj?

Vidim neskončne graje cvetov iz mesa, blazne metulje, ki trepetaje padajo na tla, drhtijo v smrtnih krčih. Zakaj nas obkroža ta vrt?

Tega nam ni dopovedal niti človek, ki je uvidel večni ogenj.

»Zakaj rosa svetlobe je tvoja rosa: Zemlja vrne sence.«

Cesta v prihodnosti je neskončna tožba namigov in simbolov, ki se stalno ovijajo krog tisočletij. Popotnik mora stopati previdno in počasi po tej poti, hoditi mora preudarno in pazljivo, da ga silne verige ne priklenejo h kamnu. Dokler bo dvom moj vladar, ne bom mogel zopet seči po roži, ki večno cveti na kamnitih grebenih. Kakor bi me sončna sopara dušila in navajala k spanju, slutim, da ne morem kljubovati letnim časom in dočakati ponovne pomladi. Strah me je, da me bo sidro popeljalo na dno močvirja, ko si bom s svojo pijano ladjo zaželel postanka. Bojim se, da tudi v meni umira glas in me davi tišina. Strašno se mi zdi, da plujem proti toku, da bo voda nekoč vdrla skozi les in povlekla ladjo na blatno dno. Če bom v tem brodolomu zopet uvidel vrata neba, bom dospel do cvetja, bom odrešen.

»Zakaj rosa svetlobe je tvoja rosa: Zemlja vrne sence.«

»Mnogi bodo prišli in pravili bodo: jaz sem.« Tako nas je opozoril. Če se svet varuje kamnov in gradi lažne templje, si jaz želim vzpona na strašno goro, po cvet, ki raste tik nad peklom.

Takrat ne bom več uvidel večnega venca letnih časov, niti sončnega zatona v morje. Tedaj bom morda uvidel križ tolažbe, večno metaforo, ki bo najbrž moj vnebohod iz dna.

»Zakaj rosa svetlobe je tvoja rosa: Zemlja vrne sence.«

Jan Bednarik

Ob stoletnici rojstva pesnika Iga Grudna

Zadnje čase vse bolj tonejo v pozabo obletnice in njihovo slovesno proslavljanje. Tudi to je znak kulture in narodovega siromašenja. Zato mislim, da vsekakor ne more neopazno mimo nas pomembna obletnica, ki bi jo morali primerno poudariti in proslaviti.

18. aprila letos namreč poteka sto let od rojstva primorskega pesnika Iga Grudna, ki se je s svojo ljubezensko, otroško, domoljubno in socialno kritično poezijo tvorno vključil v slovensko pesniško dogajanje med dvema vojnoma. Njegovi verzi so našemu človeku prirasli k srcu kot izraz polpretekle zgodovine, saj slikajo podobe primorskih vasi, tržaškega predmestja in slovenskega Krasa.

OD NARCISA V ZASANJANOST

Poleg zbirke otroških pesmi *Miška osedlana* (1921) je Gruden izdal več pesniških zbirk: *Narcis* (1920), *Primorske pesmi* (1920), *Dvanajsta ura* (1939), *V pregnanstvo* (1945) in *Pesnikovo srce* (1946). Ob devetdesetletnici pesnikovega rojstva pa je Založništvo tržaškega tiska počastilo njegov spomin z izborom ljubezenske lirike, ki nosi naslov *Zasanjanost* po eni najlepših Grudnovih ljubezenskih pesmi zrele dobe.

Grudnove ljubezenske pesmi zrcalijo pesnikov osebni in duhovni razvoj ter so vredne (ponovnega) branja. V začetniški zbirki *Narcis* se sicer oglašajo odmevi župančičevske dekadence — pesnik se kot mitološki mladenič ogleduje v samem sebi ter išče užitek v čutnem dojemstvu stvarnosti in ljubezni — toda njih zven je rahel in božajoč: «... V blazinah vonj ostal je tvojih las, ... Tiho, narahlo spustil bom gardine...» Kasneje je Gruden skozi nesrečno zakonsko izkušnjo in v drugem zakonu, iz katerega sta se mu rodila dva otroka, dozorel v človeka, ki sta mu ljubezen in ženska zvezdi stalnici na življenjskem svodu. Prava, zrela ljubezen prerase v občutje zasanjanosti, ki ga vzbuja odsev drevesa v nemirnih valovih, odsev, ki ga ne morejo izbrisati niti življenjski nemiri in tegobe.

SINKU

Grudnove otroške pesmi se uvrščajo med najboljše tovrstne slovenske poezije. Ob Levstikovem nagajivem *Najdihojci*, radovednem župančičevem *Cicibanu* je prav tako zanimiv tudi primorski neugnanec *Jožek*, kajti: »Onkraj Komna v Volčjem gradu — Jožek je dobil piščal, — nanjo nam bo zaigral — z murenčki v večernem hladu.« Vendar primorski otroci ob trenutkih brezskrbne razposajenosti doživljajo tudi težave, ki jih je s seboj prineslo fašistično raznarodovanje na Primorskem. V tem smislu nas pogosto presune tudi Grudnova duhovna oporoka *Sinku*, ki jo otroci prepevajo na proslavah in šolskih nastopih.

SKOZI SRCE SO MI ŠLE VSE TEGOBE SVETA...

Impresije in pejzaži v zbirki *Primorske pesmi* so zarisani z odločnimi potezami pesnika, ki ga vse bolj prizadevajo težave primorskih mož, ki garajo v nabrežinskih kamnolomih ali v škedenjskih plavžih, žena, ki se ubijajo z napornim prenašanjem obteženih jerbasov v Trst, deklet, ki podnevi pletejo ribiške mreže, ponoči pa se izgublajo v tržaških ulicah. Ob branju teh pesmi podoživljamo Barokvlje, Šempolaj, Nabrežino in druge naše vasi, zato vzemimo v roke Grudnove verze: še so aktualni!

V Grudnovi najboljši pesniški zbirki *Dvanajsta ura* nas danes presunejo misli, ki se zdi, da so napisane še posebno za današnji čas brezumja in razčlovečenosti. V pesmi, ki daje zbirki naslov, je evropski razumnik zašel v slepo ulico, v nekakšno idejno brezizhodnost, druge poezije, kot *Balada naših dni*, pa slikajo grozotne podobe uničenja in sovraštva na pragu druge svetovne vojne.

Iz osebne izkušnje zapornika in konfiniranja so vzniknile pesmi bolečine in muke, zbrane predvsem v zbirki *V pregnanstvo*. Pesnik Igo Gruden je sicer fizično podlegel posledicam trpljenja, ki ga je izkusil v taboriščih *Visco*, *Chiesa Nuova* pri Padovi in naposled na *Rabu*, kljub vsemu pa je ohranil vero v človeka, v njegovo človečnost in dobroto, v prepričanju, da je pesnik tisti, ki mora naše prevzeti težo vsega trpečega ljudstva.

Pesnik, ki »... skozi srce so mu šle vse tegobe sveta...« (*Pesnikovo srce*), je vreden naše največje pozornosti. Ob njegovi stoletnici bi se ga lahko najprej spomnili tako, da bi stekla nabalna akcija za obnovo njegove rojstne hiše, ki razpada ob glavni cesti...

Majda Artač Sturman

Na Vrhu v noči med 30. aprilom in 1. majem

Na Vrhu sv. Mihaela, v vasi, ki spada pod občino Sovodnje, je bila nekoč navada, da so fantje v noči med 30. aprilom in 1. majem po starem običaju »nosili mlaj«. Ta običaj pa je v 60. letih prenehal, saj je praznovanje 1. maja dobilo drugačen pomen. Od tedaj fantje in mladi moške postavljajo sredi vasi drog-deblo za dan, ki je postal delavski praznik.

A povrnimo se k staremu običaju. Že sredi aprila so se fantje zbirali na posvet. Najprej so določili pot za obhod vasi, ki je zelo široka, saj ima kar pet zaselkov: Gornji vrh, Spodnji Vrh, Brežice, Devetake in Črnce. V tistih časih je vas štela približno dva krat toliko prebivalcev kot danes (240). Obhod vasi se je vsako leto začel tam, kjer je stanovalo prikupno dekle, večkrat pa tudi dekle, ki po njihovem mnenju ni bilo na dobrem glasu. Na posvetu je lahko vsak fant svobodno izrazil svoja čustva dekletu. Zgodilo se je tudi, da se mladeniči niso mogli sporazumeti glede obhoda vasi in so se zato razdelili v dve skupini: Gurjence in Cotiče. Vrha sv. Mihaela se je tako razdelili v dva tabora: na gornji in spodnji del. Med temi pohodi so se fantje tudi včasih srečali in se sporekli, nekajkrat celo stepli zaradi kakega dekleta.

Na posvetu je bilo določeno, kje si bodo fantje poskrbeli potrebno zelenje za šopke cvetic in drugo. Prvi dan maja niso bila presenečena namreč samo dekleta, ampak tudi gospodarji. Jezili so se, ker so jim fantje na njihovi

vih posestih pobrali to, kar so potrebovali za obhod vasi. Lastniki vrtov in dvorišč so morali večkrat daleč naokrog po poljih iskati odnešene vrtno vrzle in celo dvoriščna vrata.

Pri vsem tem pa je šlo za mnogo več kot samo za običaj. Ta dan je bil namreč priložnost, da je fant izkazal svojo ljubezen dekletu in večkrat se je vse zaključilo s poroko. Naklonjenost do dekleta so fantje pokazali s tem, da so šopke cvetic in zelenja postavljali na najbolj vidna in nevarna mesta: na

Predstavitel Attemsovih »Slovenskih pridig«

V dvorani Pokrajinskih muzejev na goriškem gradu bo v petek, 23. aprila, ob 18.30 predstavitel knjige Karla Mihaela Attemsa »Slovenske pridige«. Večer prireja Goriški kulturni dom v sodelovanju z Založništvom tržaškega tiska in Katoliške knjigarnice iz Gorice. Besečila prvega goriškega nadškofa Attemsa je zbrala in opremila z znanstvenim komentarjem prof. Lojzka Bratuž iz Gorice. Na predstavitvi bodo poleg avtorice sodelovali Breda Pogorelec z ljubljanske univerze, zgodovinar Luigi Tavano in predsednik založniške hiše ZTT Marko Kravos.

strehe, dimnike in kozolce. Privezovali so jih na vrh visokih lesenih drogov in na visoka dvoriščna drevesa ali pa jih postavili pred hišni prag. Bolj ko je bilo mesto, kamor so pritrdili cvetje, težko dostopno, bolj je fant dokazal, kako dekle spoštuje in ceni.

Razne vrste zelenja, ki so ga fantje nosili dekletom ob tem prazniku, so imele zelo različne pomenne. Česnjeva veja je bila namenjena lepemu dekletu, če je že bil na veji sad, pa so bile še bolj poudarjene dekletove vrline; rdeča detelja je bila za pijanko, bezeg za neresno in — po domače — smrdljivo, hrast za močno, rž za visoko in suho ali bolešno, bor za že zaročeno, trnje za zbadljivo, topol za klepetuljo, robida pa za dekle, ki ji fantje ugajajo.

Zavedam se, da ta zapis ni popoln, saj je nastal iz osebnih spominov in iz pripovedovanja nekoli starejših prijateljev. Ta moja nepopolnost pa bo, upam, izzvala koga, da bo ta in druge zapise o našem kulturnem bogastvu, dopolnil.

K.M.

Remo Devetak

V spomin na slikarja Staneta Meterca

Pred nedavnim je v Ronkah v Laškem umrl slikar Stane Meterc, ki je bil rojen v Ribnu pri Bledu 18. avgusta 1927. Njegov oče je bil grof Stanislav Meterc, mama pa Ana Tomc. Stane je osnovno šolo zaključil v Zatrebnici, gimnazijo pa v Jesenicah. V letih 42-44 se je učil pri slikarju Jemcu z Bleda. Leta kasneje pa se je preselil z družino v Soleschian in se je v Laškem poročil z domačinko. V tem času pa je tudi umetniško dozoreval; začel je razstavljati od leta 1946. Imel je veliko samostojnih razstav tako v Ljubljani, na Jesenicah, v Celju, Novi Gorici, Trzinu ob Soči, Vidmu, Gradežu in Trstu, pa tudi onkraj oceana v New Yorku.

Stane Meterc je bil zelo ploden slikar. Njegovi najbolj priljubljeni motivi so bile kraške pokrajine in sploh lepota narave. Pretežno se je posluževal oljne tehnike. V njegovih delih nas že na prvi pogled prevzamejo bo-

gate ter navarnost mojstrsko izbrane barve — od posebne modre barve nebes do rdečkastega ruja. Meterc je bil v Laškem zelo znan slikar, o njem je večkrat pisal za dnevnik *Il Piccolo* tudi likovni kritik Montenero. Njegova zadnja razstava je bila v občinski knjižnici v Ronkah skupaj z drugimi petimi umetniki z Laškega marca 1992, ki jo je organiziralo tamkajšnje društvo Jadro. O tej razstavi so poročala tako slovenska — Primorski dnevnik, Novi list in Katoliški glas — kot tudi italijanska občila — *Piccolo* in *Messaggero veneto*.

Prav je, da se Slovenci v Laškem spomnimo in ovrednotimo pred kratkim umrlega umetnika, ki je bil po rodu Slovenec, čeprav je izgubil stike s slovenstvom. Tudi zato, da ne bi morali v krajih, kjer je živel in ustvarjal, nekoč trditi, da je bil Furlan ali Italijan.

Z Marjano Deržaj se sklepa letošnja sezona SSG

Med sanjami in garaštvom nekdanjih dni

Prizor s predstave

Na gledališkem natečaju za izvirno dramsko delo, ki ga je razpisalo SSG, je žirija nagradila igro »Vsega je kriva Marjana Deržaj« mlajšega pesnika in dramatika Milana Kleča. Ob krstni uprizoritvi (premiera je bila v petek, 16. aprila) je noviteta prijetno presenetila s svojo svežino, sproščeno, a obenem kultivirano govorico in značajsko prepričljivimi liki.

Pričakovanje in radovednost nedeljske — večidel starejše — publike, ki spremlja odsko dogajanje z veliko zavzetostjo in večkrat napol glasnimi pripombami, sta bila nagrajena tudi s sklepnim nastopom same pevke Marjane Deržaj, ki je na stopnišču (v stilu italijanske pevke Vande Oziris) z eno svojih najbolj popularnih popevk, *Poletna noč*, pričarala vzdušje petdesetih let, v katerih se odvija večji del Klečeve igre.

Česa je kriva Marjana Deržaj? Vsega in ničesar. Vsega zato, ker se nastopajoči člani družine: redkobesedni, togi in garaški oče (V. Jurc), raznežena, sanjava mati (L. Počkarj) in sin intelektualca (A. Svete), sklicujejo nanjo. Toda zaradi nje same se v igri ni zgodilo nič usodnega, kar bi bistveno zaznamovalo njihovo življenje. In kljub vsemu jih Marjanina pesem spremlja kot znanilka nekega obdobja, nekih želja in pričakovanj. Za vsakogar pa pridejo časi, ko »ostane ti prgišče sanj in pest spoznanj«, ko bi dal vse za eno samo, dolgo poletno noč.

Igra se namreč odvija na dveh ravneh: v sodobnem času spoznanj in iztreznjenja ter v zgodnjih petdesetih letih, v času garaškega in skromnega družinskega življenja, v katerem ni bilo prostora za pogovor in drobne, vsakdanje pozornosti. To dvojnost je poudarjala tudi vrtljiva scena Marjana Kravosa, kostume pa si je primereno zamislila Marija Vidau.

Petdeseta leta so doživela razcvet slovenske popevke, ko se je ob socializmu ustvarjalo tudi tiho zadovoljstvo ob prvih najlonkah, topolinah in

gramofonskih ploščah. V te statusne simbole so se projicirale sanje nepotešenih žena, kot sta ju zaigrali Lučka Počkarjeva (mati) in Maja Blagovičeva (Anica), ki sta vsaka po svoje nasledili obljubam in lažem gizdalinskega Janka. Igralki sta se lepo dopolnjevali: prva otroško naivna, sanjava in upajoča, druga oglatih kretenj, razočarana in zaletava, vendar takoj pripravljena stopiti v sredino življenja, ki pa se po zakonu s frajerskim Janom kaj kmalu spet spremeni v sivo vsakdanjost.

Gojmir Lešnjak je sprva provincialni Don Juan, nato pa kot upog-njeni sosed Janko zaigral eno svojih najbolj posrečenih vlog. Njegov psihološko zelo pretehtani nastop na začetku drugega dela je dotlej sicer umirjenemu tempu igre dal novega zagona. Ob njem se je smehljaj, ki se je skozi ves prvi del poigral na ustnicah gledalcev, začel vse bolj sproščati v odkrit in odrešujoč smeh, ki ga ni manjkalo niti v najbolj kočljivih situacijah.

Alojz Svete je prevzel publiko že v začetnem monologu pijanega sina, nerazumljenega umetnika, pisatelja, za katerega se naposled izkaže, da je »zagrešil« televizijsko oddajo o Marjani Deržaj.

V njegovi figuri je Kleč na svojstven način strnil dilemo sodobnega umetniškega ustvarjanja, ki ni uspešno, ni rentabilno. Le zakaj lahko Marjana Deržaj prepeva uspešno večkrat na dan eno in isto pesem, pisec pa ne sme v različnih časopisih objaviti enega in istega članka, se vprašuje Svete kot opotekajoči se izgubljeni sin, ki se je po desetih letih vrnil domov k staršem, potem ko ga je ljubi-ca vrgla iz stanovanja. Problem pisateljeve uspešnosti v družbi se na videz razreši v zaključku, ko se intelektualno delo popularizira z najbolj razširjenim medijem — s televizijo.

Tedaj tudi desetletja zagrenjeni, zgarani oče, ki je v potu svojega obra-

SKRD Jadro iz Ronk prireja v četrtek, 29. aprila, na sedežu društva v Romjanu (Trg sv. Štefana) predavanje s prikazom diapozitivov o lanski medicinsko-alpinistični odpravi Tržič-Himalaja.

Sodelovala bosta udeleženca odprave dr. Rafko Dolhar in dr. Borut Spacal. Začetek ob 20.30.

za ustvarjal socializem, zanemarjal pa svoje drage, spregleda nekdanje napake, postane ponosen na sina in doživi pravo katarzo. Vladimir Jurc je še bolj kot z besedo in kretnjo z obrazno mimiko samo v nekaterih nemih prizorih čudovito interpretiral njegove reakcije in spoznanja.

V zaključku gre za pravo metamorfozo. Časi so se spremenili, ljudje tudi, družina je premostila nekdanji šok — odkritje materine platonske navezanosti na očarljivega Janka —, njeni člani so se spravili — pred televizijo in ob pesmi usodne Marjane Deržaj.

Tako naš režiser Dušan Mlakar, ki je igro v zadnjem delu skrajšal, z ironičnim zamahom popelje skozi »dobre« stare čase, brez nostalgije, v sodobni čas — pred televizijo. In četudi ta zagotovo ne rešuje problemov, (temveč jih vse bolj ustvarja in kopiči, saj večinoma izničuje vsakršno potrebo po medsebojni komunikaciji), je kot nekakšen navidezni sodobni *deus ex machina* prisotna skorajda v vsaki družini.

Majda Artač Sturman

»Na Sveti gori zvon zvoni«

Skorajda nesmiselno se mi zdi govoriti o tem, kaj pomeni primorskemu človeku Sveta gora pri Gorici. To si upam še vedno trditi, namreč to, da mu pomeni veliko, pa čeprav se je v povojnih časih na vse načine poskušalo najprej prepričati, nato ovirati in kasneje smešiti romanja na Sveto goro, kjer so naši predniki postavili skupno s Furlani sveti Mariji svetišče pred skorajda že petimi stoletji. Usodo tega Primorcem morda najbolj ljubega Marijinega svetišča poznamo vsi, usodo Svetogorske Marije, ki je romala po svetu pa tudi, pred kratkim je njena podoba doživela tudi to, da je v Gorici prednjo v molitvi pokleknil papež Janez Pavel II. Knjiga je izdana ob 70-letnici druge vrnitve Svetogorske Marije na Sveto goro.

Morda pa nam je bilo manj znano, kaj vse so o Svetogorski Materi Božji napisali slovenski pesniki in pisci. Prav zato je kot nalašč knjiga, ki je izšla letos, pa čeprav ima lansko letnico, pri založbi Jutro. Knjiga nosi naslov *Na Sveti gori zvon zvoni in podnaslov Slovenski pesniki Mariji s Svete gore*. Največ zaslug za izdajo knjige ima podjetni in priljubljeni mladi župnik iz Solkana Vinko Paljk,

ki je sicer poznan tudi po tem, da ima velik posluš za lepo in pristno, kar je dokazal tudi z obnovo cerkve v Solkanu, židari so namreč pri sedanjih obnovi našli pod starim ometom gotske loke-okna, katere je župnik Paljk ukazal pustiti vsem na ogled, da se vendarle ve, koliko časa že cerkev tam stoji in tudi to, kako lepo in enostavno so naši predniki znali graditi. (Fantastična gotska okna so tedanji kamnoseki imenitno, potrpežljivo in ročno izdelali. Splača se jih videti!) Pri zbiranju pesmi o Sveti Mariji s Svete gore sta mu pomagala še Branko Lušina in Ivan Mohar, spremno besedo pa je napisala Lojzka Bratuž. Lično je zbirko opremil s prijetno Podobnikovo fotografijo Svete gore Ivan Nemec.

V pesniški zbirki je zbranih čez sedemdeset pesmi Svetogorski Mariji, ki jasno povedo, kako je slovenski narod navezan na to Marijino svetišče. Znano je namreč, da je Sveta gora tista, katero so tekom stoletij najbolj opevali domala vsi slovenski pesniki in pisatelji, predvsem pa verniki. V knjigi *Na Sveti gori zvon zvoni* so namreč tudi ljudske pesmi o Sveti gori, ki so morda zaradi svojega preprostega in skorajda elementarnega sloga najlepše, ker jasno pokažejo navezanost ljudi

na Svetogorsko Marijo. V knjigi boste našli veliko imen, ki jih ne poznate in tudi taka, za katera se boste začudili, da so o Sveti gori sploh pisali, naj med slednjimi omenim samo Kocbeka in Bevka ter morda še Župančiča. Neumestno in neumno se mi zdi naštevati vse avtorje, ki so zbrani v knjigi *Na Sveti gori zvon zvoni*, ker se tako jemlje čar knjigi, katero se splača prebrati, tako pač, kot se bere poezijo, v tišini, in običajno daleč od vsakdanjega hrupa tega našega največkrat neumnega tekanja po svetu gor in dol.

Lahko vam povem, da ne boste nič kaj več razumeli o Sveti gori, ko boste to zbirko pesmi prebrali, ker se pač Svete gore ne da razumeti. Sveto goro ima človek rad in konec, razum pustimo že ob vznožju poti na Sveto goro, ko se odpravljamo na božjo pot k Svetogorski Mariji. Ali kot lepo pravi Pregelj: »Vstal je romar na pot, romar na božjo pot. Težko je hodil, dolgo je šel, sam Bog mu je stopinje štel...«

Takih biserov je v knjigi *Na Sveti gori zvon zvoni* veliko, vsi pa govorijo samo o eni stvari: o ljubezni do Svetogorske Marije, na katero smo Slovenci navezani že stoletja.

(jupa)

S posveta v Devinu

Uspehi in težave našega športa

DEMOGRAFSKA ANALIZA
ČLANSTVA V DRUŠTVIH

A) Športniki - agonisti	2.439
Nad 20 let	644 (26,4%)
Pod 20 let	1.795 (73,6%)

B) Narodnostni sestav naše športne populacije:

Narodnostno »čisti« Slovinci - Slovinci »doc«	1.893 (77,6%)
Športniki iz mešanih zakonov:	360 (14,7%)
Športniki italijanske skupnosti:	186 (7,6%)

C) Italijanski priliv športnikov v slovenska društva:

Na celotnem Goriškem je prisotnost povsem italijanskih športnikov v naših društvih minimalna.

Drugačna je slika na Tržaškem.

Mesto Trst:

Športniki Slovinci »doc«	269 (68,2%)
Športniki iz mešanih zakonov	106 (27,0%)
Športniki italijanske narodnosti	19 (5,0%)
skupno:	394 atletov

Okolica Trsta:

Športniki Slovinci »doc«	1.119 (78,5%)
Športniki iz mešanih zakonov	161 (11,3%)
Športniki italijanske narodnosti	146 (10,2%)

Zanimivo je, da 60% italijanskih športnikov pripada društvom, ki gojijo nogomet (85 nogometašev)

skupno: 1.426 atletov

D) Rekreativna:

Všeto je rekreativno delovanje na naslednjih področjih:

1. Organizirani tečaji za odrasle:	511
2. Organizirana vadba tenisa:	334
3. Motociklizem (organizirano »turistično delovanje«):	150
4. Plavanje:	72
5. Balinanje:	75
6. Smučanje in planinstvo:	1.754
7. Jamarstvo:	127
8. Rekreativno jadranje, lov in druge dejavnosti:	342
skupno:	3.365

E) Otroška telovadba:

Raznih oblik tečajev se udeležuje:	438 otrok
------------------------------------	-----------

DIFERENCIACIJA ŠPORTNIKOV
PO SPOLU IN PANOGAH

	moški	dekleta	skupno
odbojka	208	432	640
nogomet	533	—	533
košarka	460	3	463
gimnastika	35	127	162
balinanje	116	—	116
smučanje	64	36	100
namizni tenis	24	48	72
kotalkanje	13	55	68
karate	45	9	54
rokomet	39	15	54
rolkanje	28	6	34
lokostrelstvo	23	5	28
jadranje	23	10	33
kolesarstvo	15	—	15
tenis	8	7	15
plavanje	5	6	11
motociklizem	10	1	11
športni ribolov	8	2	10
atletika	7	3	10
šah	10	—	10
skupaj	1.647	765	2.439

V tej številki nadaljujemo z objavo analize, ki jo je prof. Ivan Peterlin podal na posvetu o zamejskem športu. Srečanje je 2. aprila priredila v Devinu Slovenska skupnost.

Ured.

ANALIZA PROFILA
NAŠEGA VODSTVENEGA
KADRA V DRUŠTVIH

Ko govorimo o uspešnosti nekega društva, ne moremo mimo enega glavnih temeljev, ki uspeh zagotavlja: tu mislim na vodstveni kader, od katerega je odvisno, na kakšni strokovni stopnji se društveno delovanje odvija. Iz ankete, ki sem jo opravil, je razvidno, da premorejo naša slovenska društva presenetljivo visoko število odbornikov. Gre za armado entuziastov, ki so pripravljeni iz nekega notranjega navdušenja nuditi društvu svoj prosti čas na povsem prostovoljni podlagi. Če je res, da je tega navdušenja veliko in da je skorajda 50% odbornikov pripravljenih »garati« za društvo vsak dan, pa je tu veliko vprašanje, kakšna je osnovna odbornikova strokovna priprava za delo. Stvar se sicer iz leta v leto izboljšuje, a je, globalno gledano, večina našega vodstvenega kadra strokovno nepodkovana.

A) Število odbornikov

631

B) Njihova starost

a) nad 35 let	356 (56,3%)
b) pod 35 let	275 (43,7%)

C) Izobrazba odbornikov

a) Osnovna šola	1 (0,1%)
b) Nižja srednja šola	269 (42,5%)
c) Višja srednja šola	283 (45,1%)
d) Univerzitetni študij	78 (12,3%)

Velja poudariti, da ni nikakršne razlike med mestom in okolico.

D) Poklic

a) Uradniki	197 (31,0%)
b) Odvisni delavci	188 (29,6%)
c) Poslovneži, obrtniki, samostojni delavci	107 (16,8%)
d) Šolniki	44 (6,9%)
e) Študentje	40 (6,1%)
f) Upokojenci	39 (6,1%)
g) Zdravniki	7 (1,1%)
h) Časnikarji	5 (0,7%)
i) Drugi	4 (0,4%)

E) Vzrok približanja k delu v društvu

a) Trenerji, bivši ali še aktivni igralci-ke	278 (44%)
b) Starši	73 (11,5%)
c) Navdušenje za delo v društvu	280 (44,3%)

F) Odbornikova časovna razpoložljivost za delo v društvu

a) Vsak dan	290 (46%)
b) Enkrat tedensko	160 (25,3%)
c) Enkrat mesečno	136 (21,5%)
d) Enkrat letna prisotnost	41 (5,5%)
e) Nikoli	4 (0,5%)

STROKOVNI KADRI
V DRUŠTVIH

Iz ustroja naših društev je povsem jasno, da je prav trener tisti, ki z otro-

kom, mladincem ali starejšim športnikom preživlja največ časa v društvu. Trener je tisti, ki se s športnikom največ pogovarja, verjetno je prav on tisti, ki ima z njim najboljši dialog. Te uvodne trditve so mi potrebne, da lahko jasno izpostavim bistveno vlogo, ki jo figura trenerja odigrava v vsakem našem društvu.

Predvsem sem poudaril pojem dialog, in to ne naključno! Če tu pomislimo na vso problematiko, ki je bila iznešena v poglavjih o naši športni populaciji, je jasno, zakaj omenjam besedo dialog, pogovor. Danes namreč že ni vseeno, kdo opravlja pedagoški proces predvsem z našimi najmlajšimi športniki: z narodnostnega vidika je nadvse pomembno, da je to celovita osebnost, ki seveda mora biti strokovno podkovana v panogi, katere skrivnosti razkriva svojim varovancem na treningu; a to še ni dovolj! Biti mora tudi odličen poznavalec manjšinske problematike, njenih stisk, njenih nenapisanih zakonitosti. Biti mora posredovalec kulturnega, srčnega izročila: ob urjenju gibalnih spretnosti mora prevsem mlajšim športnim rodovom znati viliti samozavest, znati mora pravilno predstaviti našo drugačnost in specifično, v mlade glave in srca mora znati na neprijeten način vcepljati trdno narodnostno identiteto.

Povsem jasno je, da noben trener italijanske narodnosti, pa če je še tako demokratično nastrojen in naklonjen slovenski problematiki, ne more dati tovrstnega doprinosa nobenemu našim društvom, nobeni ekipi, nobenemu športniku. Zato predstavlja operativna prisotnost — danes dvajsetih — trenerjev italijanske narodnosti v vrstah naših društev zaskrbljujoče dejstvo. Tudi visokega števila trenerjev, ki v naša društva prihajajo iz matične domovine, ne gre jemati kot nekaj pozitivnega. Tu seveda ni v igri njihova strokovna priprava, temveč ugotovitev, da je tudi njim naša specifična v glavnem tuja in se le z veliko težavo soočajo s svetom, ki ima svoje narodnostne zakonitosti, ki pa jih s pedagoškega vidika sami ne znajo reševati. Vsekakor je pozitivno, da so se naša društva zatekla po strokovno pomoč v matično domovino predvsem zato, da bi imela v svojih vrstah strokovnjaka, ki obvlada slovenščino in da torej niso šla v svojem izboru na italijansko tržišče. Razveseljivo dejstvo pa predstavlja visoko število zamejskih strokovnjakov (130 ali 66%), kar nedvomno dokazuje, da je naš šport v vzponu, celo zelo dinamičnem bi lahko rekli, če pomislimo, da smo pričeli z delom na tem področju šele pred dobrimi tridesetimi leti. Nadvse pomembno se mi zdi tudi, da je naš trenerski kader strokovno dobro podkovan, saj je preko 90 odst. trenerjev s prvo ali drugo stopnjo izobrazbe. V tej luči gre tudi oce-

njevati sorazmerno visoke tekmovalne dosežke naših športnikov, ki se tako v individualnih nastopih kot tudi v ekipnih športih ne zadovoljujejo z neko sivo anonimnostjo, saj segajo v ospredje ne samo v pokrajinskem, ampak tudi deželnem in državnem merilu. Ob vsem tem bi rad izpostavil še eno stran statistike, in sicer starost trenerjev. 42,5% naših športnih pedagogov je starih manj kot 30 let. Če je to po eni strani negativno, ker bi lahko pomenilo, da dober del (83) trenerjev nima še pravih trenerskih izkušenj, pa je stvar razveseljiva, če jo analiziramo z drugačnega zornega kota. Visoko število mladih trenerjev priča o tem, da je zamejski šport stvar tudi mladih, da so društva pripravljena svoje športnike prepuščati tudi mladim strokovnim silam, da mogoče na račun neke starostne izkušnosti izročajo svoje športnike ljudem, ki so prav gotovo prepojeni z mladostniškim entuziazmom in, zakaj ne, tudi z veliko željo po uveljavitvi.

STROKOVNI KADRI
V DRUŠTVIH

TRST

Skupno število trenerjev	148
a) slovenski trenerji zamejci	101 (68,2%)
b) trenerji iz matične domovine	33 (22,3%)
c) trenerji italijanske narodnosti	14 (9,4%)
a) trenerji z izobrazbo prve stopnje	74 (50,0%)
b) trenerji z izobrazbo druge stopnje	62 (41,0%)
c) trenerji z izobrazbo tretje stopnje	12 (9,0%)
a) trenerji nad 30 let	82 (55,4%)
b) trenerji pod 30 let	66 (44,6%)

GORICA

Skupno število trenerjev	47
a) slovenski trenerji zamejci	29 (61,7%)
b) trenerji iz matične domovine	12 (25,5%)
c) trenerji italijanske narodnosti	6 (12,7%)
a) trenerji z izobrazbo prve stopnje	15 (31,0%)
b) trenerji z izobrazbo druge stopnje	28 (59,5%)
c) trenerji z izobrazbo tretje stopnje	4 (9,5%)
a) trenerji nad 30 let	30 (63,8%)
b) trenerji pod 30 let	17 (36,1%)

SKUPNE GLOBALNE ŠTEVILKE
(TRST - GORICA)

Število trenerjev	195
a) slovenski trenerji zamejci	130 (66,6%)
b) trenerji iz matične domovine	45 (23,0%)
c) trenerji italijanske narodnosti	20 (10,2%)
a) trenerji z izobrazbo prve stopnje	89 (45,6%)
b) trenerji z izobrazbo druge stopnje	90 (46,1%)
c) trenerji z izobrazbo tretje stopnje	16 (8,2%)
a) trenerji nad 30 let	112 (57,4%)
b) trenerji pod 30 let	83 (42,5%)

(konec)

Promocija dela in ustvarjanja mladega podjetja GEA College

Podjetje GEA College, ki ima sedež v Bohinju, poslovne prostore pa v Ljubljani, je razmeroma mlado specializirano podjetje za izobraževanje strokovnih kadrov. Zlasti se je specializiralo za usposabljanje strokovnjakov v njihovem Podjetniško-izobraževalnem centru GEA College v Bohinju. Specializirani so med drugim za izobraževanje: menedžmenta, marketinga, analiz, planiranja, kadrovske strategije, finančne politike, inovacijske politike, informatike in drugih področij. Imajo vrsto konkretnih podjetniških programov. Njihovi izobraževalni »menuji« so sestavljeni tako, da iz določenih tem sestavijo smiselne celote za izpopolnjevanje podjetniških znanj. Dosedaj so realizirali veliko praktičnih strokovnih tečajev širom po Sloveniji. Ustanovili so tudi Podjetniški forum kot obliko promocije podjetništva. Na omenjenih forumih predstavijo poslovne načrte podjetnikov oziroma podjetij. Tudi takih promocij je bilo realiziranih v zadnjem obdobju lepo število.

Dne 17.3.1993 so v veliki dvorani SMELT-a v Ljubljani predstavili javnosti poslovni načrt GEA College jutri. V skoraj nabito polni dvorani so zunanji strokovnjaki ocenili omenjeni poslovni načrt. Vsak udele-

ženec promocije pa je prejel nekaj gradiva. Po eni strani so na gradivo poslovnega načrta v desnem zgornjem vogalu napisali »Poslovna tajnost«, po drugi strani pa seznanili javnost z omenjenim gradivom, ki ga je lahko vsak prejel. Zaradi omenjene pripombe o poslovni tajnosti na njihovem dokumentu ne bom o tem podjetju za usposabljanje in izobraževanje podjetnikov navajal tovrstnih podrobnosti. Po potrebi pa si bo lahko vsak zainteresent priskrbel to gradivo na sedežu GEA College v Ljubljani. Kardeljeva ploščad 17, fax: 0038-61-349-964. Lahko že uvodoma omenimo redkost, ki jo v praksi dosežemo s promocijo. Vsaka promocija (predstavitev, reklama, seznanitev javnosti z določenim programom) je po navadi vezana z določenimi vlaganji oziroma stroški organizatorja oziroma promotorja. V tem primeru pa je bilo obratno. Vsak udeleženec je moral plačati določen znesek za vstopnino. Tista podjetja, ki na velikem Podjetniškem forumu predstavijo poslovni načrt, običajno plačajo organizatorju (v tem primeru GEA College, Ljubljana) 1.000 DEM za predstavitev. Sam predstavitelj pa mora zagotoviti pripravo poslovnega načrta v primernem formatu in obsegu, desetih kopijah načrta, vzorce, oglašje za večerne prireditve, film logotipa itd. Udeleženci velikega Podjetniškega foruma (obiskovalci) pa plačajo vstopnino 40 DEM na osebo v domači valuti (okoli 40.000 lir). Vsak udeleženec (obiskovalec) pa izpolni še anketni list. S tem organizator pridobiva dodatne informacije o udeležencih. Na zadnjem podjetniškem forumu so bili prisotni tudi nekateri poslovneži iz Italije (med njimi

dr. Antonio Sfiligoi, direktor tržaškega podjetja SEED).

K sodelovanju je GEA College znal pritegniti številne ugledne strokovnjake in sponzorje. Letna tarifa za generalnega sponzorja znaša 10.000 DEM, za sponzorja 5.000 DEM, donatorja 2.500 DEM (za omenjene podjetniške forume).

GEA College pripravlja emisijo obveznic v skupni vrednosti 1.400.000 DEM. S tem si bo zagotovil nove prostore za poslovanje in predavanja v novi luksuzni stavbi Svetovnega trgovskega centra v Ljubljani (WTC - World Trade Center Ljubljana).

GEA College sproti širi dejavnost poslovanja. Med drugim zastopa ameriško firmo Junior Achievement International. Ustanovili so Mednarodni prevajalski center ITTC. So pooblaščen zastopnik podjetniške založniške hiše Entrepreneur iz ZDA. Razvili so tudi mednarodne programe usposabljanja v tujini. Upamo, da bo to podjetje prispevalo tudi pri regionalnem prestrukturiranju Slovenije. Dosedaj so njihovi predavatelji in soustanovitelji izvajali programe v Novi Gorici, Ljubljani, Škofji Loki, na Koroškem in vodili projekt podjetniškega prestrukturiranja. Trudijo se tudi pri usposabljanju za samozaposlovanje. Imajo 14 zaposlenih, od tega 6 absolventov specializacije managementa oziroma magistrskega študija managementa.

GEA College ima tudi mednarodne reference. Realizirali so tečaje za slovenske podjetnike v ZDA, Nemčiji in Italiji. Sodelujejo pri tečajih za svetovalce za podjetništvo z ameriškim Babson College, kakor tudi z Management Academie, Muenchen.

Prepričani smo, da bo GEA College kljub konkurenci uspešen z razvojem in ekspanzijo tudi v bodoče. To zagotavlja širok krog zunanjih strokovnih sodelavcev.

prof. dr. Gabrijel Devetak

Zdravnik svetuje

Dedne bolezni: B Thalasemija

B Thalasemija (iz gr. thalassa — morje in haima — kri) je dedna bolezen krvi, ki je zelo razširjena na sredozemskem območju, predvsem v krajih, kjer je nekoč razsajala malarija. V Italiji jo ima vsaj tri milijone ljudi (Sante Tura, Lezioni di ematologia, str. 71, 1984, Ed. Esculapio), predvsem v krajih južno od Roviga, v delti reke Pad tja do Sardinije, Kalabrije in Sicilije. Ne pozabimo, da je bila malarija razširjena tudi v južni Furlaniji, na primer že v bližini Torviscosa. V Sloveniji je ta bolezen izjemno redka oziroma skoraj neznana.

Dr. EDI KOŠUTA

Parazit malarije se dobro razmnožuje v zdravih rdečih telescih, zato napade in ubije ljudi z normalnimi rdečimi krvnimi telesci. Medtem ko ljudi, ki imajo B thalasemijo v lažji obliki, lažje prebolijo malarijo, ker parazit v njihovih pokvarjenih krvnih telescih ne preživi. Tako vidimo, da je lažja oblika te bolezni varovala ljudi pred malarijo. Prišlo je do negativne selekcije. Oboleli za lažjo obliko B thalasemije so malarijo preboleli, ljudje z zdravo krvjo so umirali. V nekaj generacijah je tako nastala velika populacija s to hudo dedno okvaro. Malarijo so premagali tako, da so uničili komarje, ki jo prenašajo, in z zdravili. Ta dedna bolezen pa je ostala in kot Damoklejev meč grozi milijonom ljudi in njihovim potomcem.

(se nadaljuje)

V Društvu slovenskih izobražencev bo v ponedeljek, 26. aprila srečanje s publicistom arh. Edom Ravnikarjem. Tema pogovora bodo njegova kritična stališča do sodobne slovenske stvarnosti.

Začetek ob 20.30.

Janko Jež

Giani Stuparich

(8) Ob stoletnici njegovega rojstva (1891-1961)

Pri latinščini smo jemali nepravilne glagole, med temi je bil tudi nesrečni glagol: »fero, fers, ferre, tuli, latum«. Čeprav bolan, sem se dobro pripravil. Ko sem okrevail, me je Stuparich takoj spraševal oblike raznih nepravilnih glagolov. Pri glagolu ferre sem takoj brez pomisleka (saj sem se zavedal, da sem se dobro naučil!) zinil: »fero, fers, ferre, fertuli, ferlatum«. Razred je bušnil v smeh, profesor pa me je poslal v klop. Ni pomislil, da me nekaj dni ni bilo v šoli in da nisem poslušal njegove razlage. Zame sta bili obliki tuli in latum končnici, ne pa končni nepravilni obliki perfekta in participia glagola »ferre«.

Drugo očitno krivico pa mi je Stuparich prizadejal v liceju. Pri italijanščini smo pri uri Danteja čitali in razlagali spev iz Vic o Belacqui. Pri naslednji uri sem bil sprašan. Vse sem znal, samo pri imenu sem zdrsnil in padel. Samo simbolično seveda. Izustil sem Bevilacqua. Spet je razred bušnil v smeh, jaz pa sem se potrht in osramočen vrnil v klop. Večkrat sem namreč obiskoval očeta, ki je bil uslužben v češki Živnostenski banki v ulici Mazzini. V sosednji ulici sem si večkrat ogledoval vabeče izložbe luksuzne in dobro opremljene špecerije Bevilacqua. Odtod moj spodrslija pri spraševanju v šoli. Prav nehoti sem izustil Bevilacqua namesto Belacqua. Jaz bi kot profesor v takšnem primeru postopal drugače.

Nekoč sem pri šolski pisni nalogi, ki je imela kot naslov Dantejev citat o Brunettu Latiniju (bili smo torej v prvem liceju), hotel izsiliti od Stuparicha indiskreten odgovor o problemu, s katerim sem se tedaj ukvarjal. Pred kratkim mi je umrl oče. Nekaj časa kasneje pa je umrl tudi Stuparichov oče. Ve-

del sem, da je Stuparichevo poreklo po očetu hrvaško, nisem pa še vedel o zapletenosti njegovih družinskih korenin. Zato sem pri pisanju naloge začel pisati o naših pokojnikih in naši dolžnosti, da spoštujemo njihovo izročilo. Vedel sem, da sem zabredel. To me ni žalostilo, kajti zanimala me je Stuparicheva reakcija. Seveda je šlo za klasičen »fuori tema«, k sreči le z oceno pet, to je z najnižjo možno kaznijo. Ko smo naloge popravili, je Stuparich stopil k meni in mi mirno in brez kakršnekoli prizadetosti dejal: »La coscienza nazionale è anche frutto dell'educazione — Narodna zavest je tudi stvar vzgoje«. V Stuparichevem primeru je res bilo tako. Po očetu je bil hrvaškega izvora, po materi madžarsko judovskega, poročen pa je bil s tržaško Judinjo. Doma in v šoli je bil vzgojen v italijanskem duhu. Rasel je med italijanskimi intelektualci. Pisal je v italijanščini. Bil je italijanski prostovoljec v prvi svetovni vojni. Zato je v pismih, poslanih Prezzoliniju, jasno izjavljal glede na očitke, da je avstrijakant in slovanofil: »Io sono italiano — Italijan sem!« Hvaležen sem Stuparichu za res intimni duhovni stik z njim kot človekom, ki ni mogel najti čistokrvnih ali bolj opojnih, žlahtnih domačih korenin. To je bila mora, ki ga je tlačila vse življenje, zato je bil vedno tako zamišljen in redkobeseden. Kot intelektualec, politik in pedagog je bil pošten in premočrten. Kot Italijan je bil glede Slovencev mestoma krivičen. Ta krivičnost ni bila posledica zlohotne hudobije. Rasist ni mogel biti. Zato je bil antifašist in demokrat. Edini med vsemi profesorji, ki sem jih imel v osmih letih, ki sem jih prebil na liceju Dante, me je pravilno slovensko nagovarjal »Jež«. Prav tako so me vsi sošolci vedno klicali »Janko«, za kar sem jim še danes hvaležen. Zadnjo uro, ki smo je pred maturo preživeli s Stuparichem na liceju, se mi je Stuparich približal in rekel: »Jež, Lei ha fatto un grande sforzo — Jež, zares ste se potrudili!«

Trener Mario Čač o našem športu

S kvalitetnim delom lahko presežemo tudi pereče vprašanje kvantitete

Mario Čač, letnik 1970, že 12 let igra odbojko pri športnem združenju Sloga. Letos nastopa v C2 ligi, istočasno pa trenira mladinske ekipe, moške in ženske, pri istem društvu. Med drugim je pomožni trener pri deželni reprezentanci FJK v kategoriji »under 16« in glavni trener tržaške reprezentance v kategoriji »under 14« v moški konkurenci. Pred dobrim mesecem je dokončal študij na Visoki šoli za telesno kulturo v Rimu. Bil je glavni pobudnik za uspeli posvet o športu, ki ga je priredila Slovenska skupnost pred nedavnim v Devinu.

Šport ima zate velik pomen, saj si na tem področju polno angažiran. Kako in kdaj si se začel pravzaprav športno udejstvovati in kako si se odločil med drugim, da postaneš profesor telovadbe in trener?

Začel sem igrati košarko pri openskem Poletu, ko sem obiskoval osnovno šolo, nekaj let kasneje pa me je prof. Peterlin navdušil za odbojko in sem začel nastopati v najnižjih mladinskih kategorijah. Pri 15. letu sem se odločil, da opravi izpit za odbojkarškega trenerja. Tudi društvo je bi-

lo za to navdušeno, in sem takoj po izpitu postal prvi trener mladinske ekipe. Največjo zaslugo za to odločitev ima prof. Peterlin, saj sem že v prvih letih, ko me je treniral, (že pri osnovnošolski otroški telovadbi) videl v njem pozitivno športno-pedagoško osebnost, po kateri sem se želel zgledovati. V višješolskih letih mi ni le pri trenerstvu, temveč tudi pri drugih odločitvah na športnem področju, seznanil me je npr. s problematiko v naših športnih društvih. Že v prvih višješolskih letih sem bil trdno prepričan, da bom študij nadaljeval v Rimu. Vedno sem si želel postati profesor telovadbe in trener ter se ukvarjati nasploh s športno problematiko.

Na športnem posvetu v Devinu, so prišla na dan številna odprta vprašanja na zamejskem športnem področju. Kako ocenjuješ stanje v naših društvih in kako si predstavljaš prihodnost zamejskega športa, še posebno dandanes, ko število rojstev upada in se vse manj otrok — zaradi različnih dejavnosti — odloča za športno udejstvovanje?

Če primerjamo delo v naših športnih društvih z organizirano in s številom otrok v italijanskih športnih krogih, lahko mirne duše trdim, da smo še vedno boljši. Tudi rezultati, glede na število naših športnikov, to dokazujejo. Imamo namreč predstavnike celo v državnih reprezentancah in ligah in naše mladinske ekipe vsako leto npr. nastopajo najmanj na deželni ravni. Največja težava naših športnih društev pa je kronično pomanjkanje finančnih sredstev, brez katerih sta tako tehnična kot kadrovska rast onemogočeni.

Glede drugega dela vprašanja: res je, da se število otrok, ki se športno udejstvujejo, manjša. Možno, da tudi športni delavci sami nosimo del odgovornosti, ker otroke premalo angažiramo in jih ne spodbujamo dovolj. S temi težavami se sicer srečujejo tudi na kulturnem področju. Nekatera društva se celo srečujejo z vprašanjem obstoja, kar bo v prihodnjih letih verjetno še bolj očitno, zato se odpirajo velike dileme celo morebitnega združevanja nekaterih društev. Sodelovanje pa je in bo vsekakor vedno bolj nujno.

Kvaliteta ali kvantiteta? S tem vprašanjem se naši športni delavci ukvarjajo že leta in leta. Kako ocenjuješ prisotnost italijanskih športnikov v naših ekipah?

Najbolje bi bilo, da bi bili prisotni tako kvaliteta kot kvantite-

ta, toda s kvalitetnim delom lahko tudi presežemo — do določene mere — tudi problem kvantitete, ki postaja vse bolj pereč. Kvaliteta bi lahko bila še veliko večja, če bi naša družba posvečala večjo pozornost športnim kadrom in omogočila zaposlitvene možnosti trenerjem v naših društvih. Mnogi športni delavci so nekje prisiljeni zapuščati svojo primarno dejavnost in se zaposliti npr. v naših podjetjih ali bankah.

Prisotnost italijanskih športnikov v naših ekipah je do neke mere pozitivna in poudarja prav kakovost našega športa. Vedno več je takih primerov: večkrat se prav starši italijanskih otrok zavzemajo, da bi le-ti nastopali v slovenskih športnih krogih. Vsekakor prisotnost italijanskega atleta ne sme pogojevati dela v naših društvih, kjer morajo potekati pogovori vedno v slovenščini.

(Dar)

Priznam, da sem se res trudil pri učenju. Nisem hotel zaostajati za ostalimi sošolci, ki so bili iz imovitejših družin tržaškega meščanstva. Za svoj študij mnogo dolgujem svoji družini. Vse razrede sem izdelal brez popravnih izpitov. Od vseh 35 dijakov, s katerimi sem bil v prvem razredu gimnazije in od katerih je samo osem prišlo do osmega razreda, sem z Leom Paschessom-Paschi edini, ki si lahko s tem ponaša. Licej Dante je tedaj veljal za elitno tržaško šolo.

Zdaj že velika večina mojih nekdanjih sošolcev spi spanje pravičnega. Posebno rad se spominjam nekaterih, s katerimi sem do njihove smrti gojil prijateljske stike. To so bili: Guido Schloss-Silossi, Marcello Schajowitz-Savaldi, Adriano Kramer-Mercanti, Tito Livio de Pastrovich. Preživeli smo jih: Bruno Lontschar-Vasari, Leo Paschess-Paschi, Giorgio Kraus-Crone, Abramo Katz-Sacerdoti in jaz. Ko smo se v povojnih letih periodično sestajali in praznovali 40-letnico, 50-letnico in lani 60-letnico mature, smo se vedno podajali na Stuparichev grob, nanj polagali šop rdečih nageljnov in se mu zahvaljevali, da je iz nas naredil prave može. To bomo delali tudi v bodoče, čeprav nas bo vedno manj.

* * *

Politični dogodki v Trstu poleti leta 1919 so dokaz gospodarske krize, nacionalistične konfliktualnosti in nastajajočega nasilja, ki povzroči napad na Delavsko zbornico in njeno razdejanje 3. avgusta. Stuparich izgublja zaupanje v ljudi in voditelje svojega naroda. Iz dneva v dan bledijo ideali, za katere se je boril med vojno. Zaveda se, da je bilo njegovo prepričanje, da bo po vojni svet boljši, otročje in noro. Propadli so načrti o izhajanju nove kulturne revije, ki naj bi dokazovala, da Trst potrebuje svobodno glasilo, okrog katerega naj bi se zbirali mladi intelektualci bistrega duha in dobre volje. Stuparich o tem pravi, da vsakič, kadar je Trst skušal na kulturnem področju doseči razmah, kakor ga je dotlej dosegel na pristaniškem področju, se je vselej moral opovedati tej kulturni ambiciji.

»Je nekaj v tem mojem mestu — pravi — ki se postavlja proti vsaki pobudi, da bi mu vtisnili tudi kulturni videz in značaj. To se dogaja ne samo v razkrajajočem se ambientu, ampak celo v samih meščanih, ki se radi zaprejo vase ali pa emigrirajo. Kljub temu ima Trst možnost, da se povzpne do novega in modernega kulturnega življenja«.

Tu je temeljna ugotovitev Gianija Stuparicha v delu **Trst v mojih spominih**. Ni se pa zavedal, da je treba iskati krivdo za propad vsake kulturne pobude v dejstvu, da se v tržaškem talilniku niso mogle amalgamirati kulturne vrline tržaških narodnostnih komponent, ker je italijanska javnost to amalgamiranje pojmovala kot asimilacijo, ne pa kot sožitje in sodelovanje. To se dogaja tudi danes. Trst je še vedno ostal samo mesto obmejnih napetosti in protislovij. Apih pravilno poudarja, da so vse te negativne plati tržaškega izživljanja na svoji koži preskusili tržaški kulturniki, kakršni so bili stari Kandler, Giuliani, Slataper, Vivante, Cusmin in Saba. K tem bi jaz dodal še Rossettija. Apih sicer zanika Slataperjevo trditev, da je Trst mesto brez kulture, ker je treba le priznati, da je Trst nekašno liberalno in moderno kulturo le doživljal, da pa je tej kulturni manjkala bistvena liberalna zahteva po upoštevanju in spoštovanju pluralnosti idej in ideologij.

Zato je revija **L'elebarda** uspevala le eno leto. Do leta 1922, to je do nastopa fašizma, je životarila tudi revija **Le nuove provincie**, ki jo je ustanovil liberalnacionalni prvak Francesco Salata. Revija je hotela prisluhniti potrebam in čustvovanju prebivalstva. Hotela je brez predsodkov prikazovati odnose z drugojezičnimi prebivalci. Priključene pokrajine naj bi poglobile kulturne in gospodarske stike s Srednjo Evropo in z Vzhodom. Šlo je torej za okrepitev lokalne protislovenske oligarhije. Geslo o Trstu kot evropskem mestu ni služilo kot načelo in namen, ampak kot trenutno sredstvo za doseg kulturne in gospodarske prodornosti v tržaško zaledje. Stuparich s takšnimi revijami ni mogel sodelovati.

(dalje)